

”EN MÄ KUITENKAAN MITÄÄN KAUHEEN KORKEETA ARVOSANAA ANTAIS”

Vanhempien osallisuuden ja yhteisöllisyyden
toteutuminen vuoropäiväkotien kasvatusyhteistyössä

Hanna Alvoittu
Johanna Viitanen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2015

Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi AMK
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) ALVOITTU, Hanna VIITANEN, Johanna	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 28.05.2015
	Sivumäärä 67	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi "En mä kuitenkaan mitään kauheen korkeeta arvosanaa antais" Vanhempien osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutuminen vuoropäiväkotien kasvatusyhteistyökäytännöissä.		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma, YAMK		
Työn ohjaaja(t) Timo Hintikka, Asta Suomi		
Toimeksiantaja(t) Perheet 24/7 -hanke		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaista kasvatusyhteistyötä vuorohoidossa toteutetaan vanhempien ja työntekijöiden välillä ja miten käytetyt yhteistyömuodot tukevat vanhempien osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tavoitteena oli kartoittaa yhteisöllisyyttä rakentavia keinoja ja yhteistyötä heikentäviä tekijöitä vuorohoidossa. Aihetta tarkasteltiin sekä vanhempien että työntekijöiden näkökannalta.</p> <p>Tämä laadullinen tutkimus oli osana Jyväskylän ammattikorkeakoulun, Jyväskylän yliopiston ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen Perheet 24/7 – hanketta. Opinnäytetyön tutkimusaineisto koostui 10 vanhemman ja 19 työntekijän teemahaastatteluista, joissa käsiteltiin heidän keskinäistä kasvatusyhteistyötään. Tutkimuksen tarkoituksena oli nostaa esille hyviksi koettuja käytänteitä ja kehittämistä vaativia kohtia.</p> <p>Tutkimuksen mukaan vanhempien osallisuus vuorohoidossa näytti toteutuvan melko huonosti ja näin ollen myös yhteisöllisyyden kokemisen edellytykset jäivät olemattomiksi. Vuorohoitajärjestelmän koettiin sisältävän paljon muuttuvia tekijöitä, jotka vaikeuttivat yhteistyötä. Vanhemmat kokivat, etteivät pysty vaikuttamaan, eivätkä näyttäneet olevan edes tietoisia omista oikeuksistaan sekä mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa. Tiedonkullussa ilmeni ongelmia sekä vanhempien ja työntekijöiden välillä, mutta myös työntekijöiden kesken.</p> <p>Hyviksi yhteistyökäytännöiksi nousivat mm. aloitusvaiheeseen panostaminen, omahoitajuus, vanhempien mukaanotto ryhmävasun tekoon ja lapsen päivästä tiedottaminen. Tutkimus osoitti, että vanhempien osallisuuteen ja vaikutusmahdollisuuksiin vuoropäivähoiton arjessa tulee jatkossa kiinnittää enemmän huomiota.</p>		
Avainsanat (asiasanat) vuorohoito, kasvatusyhteistyö, osallisuus, yhteisöllisyys		
Muut tiedot		

Author(s) ALVOITTU, Hanna VIITANEN, Johanna	Type of publication Master's thesis	Date 28.05.2015
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 67	Permission for web publication: x
Title of publication "I WOULD'NT GIVE A VERY GOOD SCORE FOR THIS ONE!" Participation and the sense of community in the educational cooperation practices in the day and night care as experienced by parents		
Degree programme Master's degree Programme in Social Studies JAMK University of Applied Sciences		
Tutor(s) Timo Hintikka, Asta Suomi		
Assigned by Families 24/7- research project		
Abstract <p>The objective of this thesis was to study educational co-operation between parents and employees in the day and night care and how the methods used supported the participation and sense of community of the parents. The objective was to examine the methods that supported or discouraged the co-operation in day and night care. Both parental and care workers' views were taken into account during the work.</p> <p>This qualitative study was part of the Family 24/7-project run by JAMK University of Applied Sciences, Jyväskylä University and National Institute for Health and Welfare (THL). The data consisted of theme interviews of ten (10) parents and nineteen (19) care workers on their mutual co-operation. The study aimed to highlight good practices and areas of improvement.</p> <p>According to study, the parents had a relatively weak sense of participation in the day and night care, and, hence, their experiences of a sense of community were practically non-existent. The interviewees reported that the day and night care had many changing elements, which made co-operation problematic. The parents felt that they could not influence, and they did not even seem to be aware of their rights and opportunities to participate in the care work. There were problems in the information flow between parents and care workers and, similarly, between the workers themselves.</p> <p>Examples of good practices proved to be, for example, investing in the starting phase, personal care workers, including parents in the building of early childhood education plan and reporting on the children's day. The study shows that more attention must be paid to the parental co-operation and influencing opportunities in the day-to-day practices in the day and night care.</p>		
Keywords/tags (subjects) day and night care, parenting co-operation, participation, sense of community		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
2 VANHEMPIEN JA HENKILÖKUNNAN VÄLINEN YHTEISTYÖ PÄIVÄ- HOIDOSSA.....	3
2.1 Kasvatusyhteistyö vanhempien ja henkilökunnan välillä.....	4
2.2 Vuorohoito.....	7
3 OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS PÄIVÄHOIDOSSA.....	9
3.1 Osallisuus.....	10
3.2 Yhteisöllisyys	12
4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET.....	14
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
5.1. Tutkimustehtävä	18
5.2 Aineisto ja tutkimusmenetelmät.....	19
5.3 Aineiston analyysi	20
5.4 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	22
5.5 Eettisyys	23
6 TUTKIMUSTULOKSET	24
6.1 Kasvatusyhteistyön käytäntöjä.....	26
6.2 Vanhempien osallisuuden toteutuminen vuoropäivähoidossa	32
6.3 Vanhemmat vuoropäiväkoti yhteisön jäseninä.....	37
7 POHDINTA	40
7.1. Tulosten tarkastelua	40
7.2. Hyviä käytäntöjä.....	44
7.3. Kehittämiskohtia.....	46
7.4. Jatkotutkimusaiheet	55
LÄHTEET.....	57

1 JOHDANTO

Työelämässä tapahtuneet muutokset ovat tuoneet mukanaan niin sanotut epätyypilliset työajat, työskentelyn muulloin kuin kahdeksasta neljään. Tämä on lisännyt tarvetta järjestää myös lasten päivähoitoa ympärivuorokautisesti. Hoitotarpeeseen on pyritty vastaamaan perustamalla vuorohoitopäiväkoteja. Vuorohoitopäiväkodit ovat hoitomuotona vielä tuore ilmiö, ja näin ollen myös melko tutkimaton alue.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaista kasvatusyhteistyötä vuorohoidossa toteutetaan vanhempien ja työntekijöiden välillä ja miten yhteistyö tukee vanhempien osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Aikaisempiin tutkimuksiin nähden tässä työssä uutena ulottuvuutena on vuorohoito, epätyypilliset hoitoajat ja niiden vaikutus yhteistyön toteuttamiseen. Tutkimuksessa keskeisenä tekijänä on vuoropäiväkodin yhteisöllisyys siten, että henkilökunnan ja lasten lisäksi myös lasten vanhemmat otetaan mukaan osaksi päiväkotiyhteisöä. Tutkimuksessa aihetta tarkastellaan sekä työntekijöiden että vanhempien näkökulmasta.

Tässä laadullisessa tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on, miten vanhemmat ja työntekijät kokevat vuoropäiväkodissa kasvatusyhteistyön, vanhempien osallisuuden ja yhteisön jäsenyyden. Mitkä tekijät heidän mielestään edesauttavat yhteistyön sujumista ja näin ollen rakentavat yhteisöllisyyttä, ja mitkä tekijät heidän mielestään heikentävät yhteistyötä.

Tutkimus on osana Suomen Akatemian rahoittamaa Jyväskylän yliopiston, Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen Perheet 24/7 - hanketta, jonka tavoitteena on selvittää, miten epätyypillinen työaika ja erilaiset lastenhoitojärjestelyt heijastuvat perheisiin, sekä sitä, miten vanhemmat ja lapset niihin suhtautuvat. Aihetta lähestytään lasten, vanhempien ja päivähoiton näkökulmista. Hankkeessa kerättiin aineistoa vanhemmilta, lapsilta ja päivähoiton henkilökunnalta. Aineistoa kerättiin monipuolisesti mm. haastatteluin, web-kyselyin, päiväkirjamerkinnoin ja mobiiliavusteisesti. (Perheet 24/7 hanke.)

Erilaisia tutkimuksia lasten päivähoidosta löytyy paljon. On kerätty erilaista tietoa päiväkodeista ja niiden toiminnasta sekä perhepäivähoidosta. Myös vanhempien ja henkilökunnan välinen kasvatuskumppanuus on saanut paljon tutkimuksellista huomiota. Yhteisöllisyyttä päivähoidossa on tutkittu niin lasten kuin henkilökunnan kannalta. Viime aikoina keskusteluissa, ja jonkin verran tutkimuksissakin on saanut huomiota vanhempien osallisuus päivähoidossa. Sen sijaan vuorohoito ja sen vaikutukset yhteistyön toteuttamiseen ovat olleet vähän tutkimuksen kohteena.

2 VANHEMPIEN JA HENKILÖKUNNAN VÄLINEN YHTEISTYÖ PÄIVÄHOIDOSSA

Päivähoitolain (L 19.1.1973/36 § 2a) mukaan päivähoiton tehtävänä on tukea koteja heidän kasvatustehtävässään ja yhdessä edistää lapsen tasapainoista kehitystä. Koivusen (2013, 151) mukaan kotikasvatuksen tukemisella tarkoitetaan päivähoiton työntekijän ja vanhempien välistä tavoitteellista keskustelua mm. kasvatuksesta ja kasvatuseriaa- periaatteista, arvoista ja kulttuurista lapsen etu huomioiden. Kotikasvatuksen tukeminen on osa yhteistyötä, jossa suhde vanhempiin korostuu.

Vanhemmilla on lapsensa ensisijainen kasvatusoikeus ja – vastuu sekä lapsensa tuntemus ja kasvatushenkilöstöllä on koulutuksen myötä hankittu tieto-taito-osaaminen sekä vastuu yhteistyöstä. Molempien osapuolien tiedot ja taidot tulisi olla yhteisessä käytössä ja näin edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31). Vanhemmat ovat vastuussa lapsen kasvatuksesta, mutta päivähoiton työntekijä siitä kasvatuksesta, jota lapsi saa päivähoitos- sa. Kasvatusvastuun jakaminen vaatii tiivistä ja toimivaa vuorovaikutusta ja yhteistyötä. (Koivunen 2013, 151). Toimiva yhteistyösuhde tuo kodin ja päivähoiton lähelle toisiaan. Lapsen hoito ja kasvat- us nähdään yhteisenä jaettuna tehtävänä (Kaskela & Kekkonen 2006, 20).

2.1 Kasvatusyhteistyö vanhempien ja henkilökunnan välillä

Valtionneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksissa (STM 2002, 17–18) nostetaan esille vanhempien ja kasvatushenkilöstön välinen kasvatusyhteistyö. Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 17) lapsen vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan välisellä kasvatusyhteistyöllä tarkoitetaan kasvatuskumppanuutta. Kasvatuskumppanuus nähdään vanhempien ja henkilöstön tietoisena sitoutumisena toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukena. Se on perinteistä yhteistyötä syvempää yhteistyötä kodin ja päivähoidon välillä sekä edellyttää molempien osapuolten tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen parhaaksi.

Yhteistyön käynnistämisestä ja ylläpidosta on vastuussa päivähoidon henkilöstö. Kasvatuskumppanuuden muotoja ovat mm. päivittäiset keskustelut tuonti- ja hakutilanteissa, vanhempainillat, erilaiset tapahtumat, juhlat ja lapsen kasvatussuunnitelman tekeminen yhdessä. Tavoitteena on myös järjestää kasvatuskeskusteluja yhdessä muiden vanhempien ja henkilökunnan kanssa sekä edistää vanhempien keskinäistä yhteistyötä eri tavoin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31 -32.)

Osallistavan yhteistyön periaatteiden mukaisesti yhteistyölle luodaan edellytyksiä ja vanhempia kannustetaan yhteistyöhön. Tärkeää on ottaa huomioon perheen senhetkinen tilanne ja pohtia, millainen yhteistyömuoto perheelle sopii. Monista eri syistä johtuen kaikki vanhemmat eivät halua tai pysty aktiiviseen yhteistyöhön päivähoidon kanssa. Vanhemmilla on oikeus päättää ja määritellä yhteistyön ja kumppanuuden rajat ja taso. Perheen arki määrittelee vanhempien aktiivisuuden yhteistyöhön. Vanhempien työ ja yksityiselämä säätelee osallistumista yhteistyöhön. Esimerkiksi vuorotyö, työn määräaikaisuus, työn kuormittavuus, työmatkat, erilaiset perhetilanteet ja ongelmat vaikuttavat vanhempien jaksamiseen ja mahdollisuuksiin osallistua yhteistyöhön, vaikka halukkuutta yhteistyöhön olisi. (Koivunen 2013, 152–154).

Karilan (2006, 91) mukaan lapsen ehyt kasvuympäristö, jossa vanhemmat ja päivähoidon henkilöstö pyrkivät samansuuntaisesti kasvattamaan lasta, on kasvatusvuorovaikutuksen tulosta. Toimivan vuorovaikutussuhteen myötä sekä vanhempien että päivähoidon ammattilaisten näkökulmat lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta avartu-

vat ja tukevat toisiaan. Samansuuntaisen kasvatuksen onnistumisen ehtona on vanhempien osallisuuden lisääminen päivähoitossa.

Kaskelan ja Kekkosen (2006, 32–35) mukaan kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi ovat kasvatuskumppanuuden periaatteita. Keskeisimpiä asioita ovat toisen kuuntelu ja kuuleminen. Kuulevan suhteen syntymiseen vaikuttaa kyky pysähtyä hetkeksi, keskittyminen kuunteluun ja läsnä oleminen, mutta myös turvallisen ja myönteisen ilmapiirin luominen. Lapsen päivähoitoon tuonti- ja hakutilanteet ovat arjen hektisyydessä kasvatuskumppanuuden kannalta tärkeitä hetkiä, jolloin kuullaan, kohdataan ja kerrotaan – luodaan yhteistä tarinaa. Kunnioittaminen näkyy toisen arvostamisena ja hyväksymisenä. Kuunteleminen on askel kunnioittavaan suhteeseen lisäten osapuolten välistä ymmärrystä ja arvostusta.

Luottamus muodostuu kuulemisen ja kunnioituksen periaatteista. Luottamuksen syntymiseen tarvitaan aikaa, yhteisiä vuoropuheluja ja kohtaamisia. Luottamuksen rakentamiseen vaikuttaa vanhempien mahdollisuus olla mukana lapsen kasvatukseen, hoitoon ja opetukseen liittyvissä asioissa. Vanhempien ajatusten ja toiveiden kuunteleminen mahdollistavat heidän osallisuutensa oman lapsensa hoitoon ja kasvatukseen. Päivittäinen, arkinen vuoropuhelu luo pohjaa luottamukselle ja yhteiselle ymmärrykselle lapsesta. Keskeisenä tavoitteena on luoda luottamuksellinen ilmapiiri vanhempien ja päivähoiton henkilöstön väliselle vuorovaikutukselle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36–37). Karilan (2006, 104–105) mukaan kasvatuskumppanuussuhteen aloittamisvaiheeseen ja luottamuksen syntymiseen kiinnitetään paljon huomiota, mutta myös suhteen kehittymiseen ja lujittumiseen olisi kiinnitettävä huomiota.

Kasvatuskumppanuuteen kuuluu tasavertainen vuorovaikutus eli dialogi, jossa voidaan olla eri mieltä, suorapuheisia ja rehellisiä. Vanhempien ja päivähoiton työntekijöiden keskustelut ja kohtaamiset syventyvät vuoropuhelun avulla. Hyvä keskusteluilmapiiri mahdollistaa erilaisista mielipiteistä huolimatta askeleen kohti yhteistä tavoitetta sekä aikaansaa kasvattajan ja vanhemman kahdenkeskisen yhteisöllisyyden kokemuksen ja tunneliittymisen lapseen ja kasvatukseen. Dialogi mahdollistaa myös yhteisöllisyyden kokemuksen rakentumisen vanhempien kesken. Päivähoito tarjoaa kasvatusyhteisöllisyyden areenan, jossa lapsiin, vanhempiin ja kasvattajiin liittyvät ilmiöt ja jaetut kokemukset antavat tukea vanhemmuuteen ja kasvattajien ammatillisuuteen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38–40).

Yhteistyössä vanhempien kanssa käytävät kasvatuskeskustelut eli Vasu- keskustelut ovat keskeinen kasvatuskumppanuuden toteutumisen paikka. Yleensä ensimmäinen Vasu- keskustelu käydään muutaman kuukauden kuluttua hoidon aloittamisesta jatko- na ennen hoidon aloitusta käydylle keskustelulle. Työntekijän tehtävänä on systemaattisesti havainnoida lasta ja lapsen kehitystä sekä tuoda oman näkemyksensä lapsesta vanhempien tietoon. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45- 46). Vasu eli lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle lapselle yhteistyössä vanhempien kanssa. Tavoitteena on huomioida lapsen yksilöllisyys ja vanhempien näkemykset oman lapsensa asiantuntijoina sekä suunnitelmassa että toiminnan järjestämisessä. Suunnitelma mahdollistaa työntekijän johdonmukaisuuden päivittäisessä toiminnassa ja lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimisen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32). Uuden varhaiskasvatuslain luonnoksessa (2015) Vasu määritellään seuraavasti: *”Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on arvioitava ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.”*

Vasun tavoitteena on ollut, että kasvatuskumppanuus olisi kasvavien lasten vanhempien ja kasvattajien yhteistä keskustelua eli postmodernin perheen keskustelu. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 188). Karilan (2006, 107) mukaan vanhempien ja työntekijöiden väliset Vasu- keskustelut ovat perusta kasvatuskumppanuuden jatkuvuudelle, toimivuudelle ja syventymiselle.

Jyväskylän päivähoitopalvelujen asiakasraadın mukaan tarpeet yhteistyölle ovat eri vaiheissa vanhemmuutta ja ”päivähoitouraa” erilaisia. Päivähoidon alussa tarve yhteistyölle ja keskustelulle on jokapäiväistä luottamuksellisen suhteen rakentamista. Vuosien varrella yhteistyö syvenee yhteisen tekemisen tasolle ja jopa päivähoiton kehittämisen tasolle. Erilaiset vanhemmat tuovat erilaisia yhteistyömuotoja sekä keinoja ja näin yhteistyö kehittyy jatkuvasti. (Jyväskylän kaupunki 2012, 1-2.)

2.2 Vuorohoito

Päivähoitolain (L 19.1.1973/36 2§) mukaan kunnan järjestämää tai valvomaa lasten päivähoitoa tulee olla saatavilla siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Päivähoitoa tulee tarjota sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan. Vuorohoidolla tarkoitetaan lasten päivähoitoa, jota järjestetään iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Subjektiviivista oikeutta vuorohoitoon ei ole.

Laki lasten päivähoidosta ei selkeästi määritä vuorohoitoa, mutta jotkut kunnat tai kaupungit ovat sen tehneet omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan. Esimerkiksi Jyväskylässä on määritelty, että lapsella on oikeus vuorohoitoon silloin, kun kumpikin vanhempi on estynyt hoitamasta lasta töiden tai opiskelujensa vuoksi. Lapsi saa olla hoidossa myös vanhemman nukkumisajan yövuoron jälkeen. Hoidon järjestymisen edellytyksenä on, että vanhemmat ilmoittavat lapsen vuorohoitotarpeen tietyn vähimmäismääräajan sisällä. Vanhempien vapaiden aikaan myös lapsi on vapaalla. (Jyväskylän kaupunki 2013.)

Vuonna 2010 vuorohoidossa oli 7 % kunnallisessa päivähoidossa olevista lapsista. (Lasten päivähoito 2010, 1). Lasten päivähoito 2010 kuntakyselyn raportissa (2010, 7) vuorohoito on määritelty hoidoksi, joka on klo 17.30–05.30 välisenä aikana tapahtuvaa lasten hoitoa sekä hoitoa viikonloppuisin ja pyhinä. Vuorohoitoa saavat lapset, joiden molemmat vanhemmat työskentelevät tai opiskelevat epätyypillisinä hoitokoina tai vanhempi on epätyypillistä työaikaa tekevä yksinhuoltaja. Koska ilta- ja vuorohoidon järjestämisestä päivähoidossa puuttuu erillinen laki, säännös tai ohjeistus, päättävät kunnat omista käytännöistään. (Lasten päivähoito 2010,1,7.) Tämän vuoksi vuorohoitoyksiköiden suhteellinen määrä verrattuna tavanomaisempiin aukioloaikoja toteuttaviin päivähoitopaikkoihin vaihtelee paljon kunnittain.

Päivähoitoasetuksen (A 16.3.1973/239, § 4) mukaan yhtäjaksoinen hoitopäivän pituus ei saa ylittää kymmentä tuntia. Vuorohoitolapselle ei useinkaan riitä kymmenen tunnin hoitoaika, vaan hoitoaika voi olla yhtäjaksoisesti jopa useita vuorokausia vanhemman työn vuoksi.

Vuorohoidossa kiinnitetään erityistä huomiota lapsen sosiaaliseen kasvuympäristöön,

viihtyvyyteen, lapsen vireystilan vaihteluihin, turvallisuudentunteeseen, yhteistyöhön vanhempien kanssa ja henkilöstön väliseen tiedonkulkuun. Lapsen hoito, kasvatusta ja oppiminen pyritään turvaamaan epäsäännöllisistä hoitoajoista huolimatta. Vuorohoidossa tehdään hoitosopimuksia, joiden mukaan toimiminen edellyttää henkilöstöltä hyvää tiedonkulkua ja asioiden kirjaamista. Henkilöstön kasvatusvastuu korostuu, jos lapsi on ympärivuorokautisessa hoidossa useita päiviä peräkkäin. Vuorohoidossa lapsilla on useita hoitajia, jolloin henkilöstön pysyvyydellä, hyvin suunnitelluilla työvuoroilla ja toimivilla sijaisjärjestelyillä on suuri merkitys. (Vuorohoidon työryhmä 1999, 20 -21)

Asetus lasten päivähoidosta ei erikseen määrittele vuorohoidon henkilöstömitoitusta, vaan lähtökohtaisesti kaikki päivähoitoa koskevat säännökset koskevat myös vuorohoitoa. Henkilöstön määrä ja rakenne, noudatettava työaikajärjestelmä ja työaikakorvaukset voivat vaihdella suuresti eri kuntien välillä. Vuorohoidon tilat ja toiminta tulee olla kodinomaista ja rauhallista. Tällä pyritään helpottamaan esimerkiksi lapsen nukkumaan menoa, joka tapahtuu erilaisilla kuin kotona. (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999, 35 -36.)

Lapsen ja vanhempien tunteminen ja yhteistyön tärkeys korostuvat vuorohoidossa. Luottamuksellisen suhteen syntymiseksi ja lapsen turvallisuuden tunteen säilymiseksi yhteistyö vanhempien kanssa vuorohoidossa on yhtä tärkeää kuin muussakin päivähoidossa. Lapselle nimetty omahoitaja pystyy tutustumaan sekä lapseen että perheeseen tarkemmin. Tarpeellista voi olla myös luoda lähisukulaisista tai naapureista verkostoa lapsen tueksi pitkien hoitajaksojen ajaksi. (Varhaiskasvatuksen työryhmän muistio 1999, 36). Rönkä, Kinnunen ja Sallinen (2005, 300–301) ovat todenneet, että sosiaalisen tukiverkoston ja sukulaisverkoston puuttuminen vaikeuttaa vuorotyössä olevien yksinhuoltajien arjen sujumista.

Uudessa varhaiskasvatuslaissa toivotaan huomioitavan myös vuorohoidon erityisyys ja vuoropäiväkotien johtajista koostuva ryhmä esittikin kannanottonsa lain valmisteluun. Kannanotossa esitettiin, että lain tulisi määritellä tarkasti, mitä vuorohoidolla tarkoitetaan, kenelle sitä tarjotaan ja minä aikoina. Tarkennuksia toivottiin myös yö- ja laajennetun hoidon suhdelukuihin sekä vuorohoito-oikeuteen poikkeustilanteissa esimerkiksi muuttuneissa perhetilanteissa. Kannanoton mukaan uuden lain tulisi määritellä myös maksimituntimäärä lapsen hoidossa ololle sekä taata riittävästi erityislas-

tentarhanopettajaresursseja. Henkilöstösuunnittelussa toivottiin huomioitavan sen, että lapsen kasvatushenkilöstössä tapahtuisi mahdollisimman vähän muutoksia. Lapsen edun mukaista olisi, että hänellä olisi vain yksi pysyvä hoitopaikka. Lakia valmisteleva työryhmä pohti erillisen henkilöstömitoituksen asettamisesta vuorohoidolle, mutta esitystä asiasta ei tehty. (Kohti varhaiskasvatustilaa 2014, 68, 125).

Hallituksen esityksessä (HE 341/2014 vp) eduskunnalle lasten päivähoidosta annetun lain muuttamiseksi varhaiskasvatuslaiksi tarkoituksena on selkiyttää lapsen oikeutta saada päivähoitoa. Päivähoitoa tulee olla saatavissa kunnan järjestämänä tai valvotuna siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa tarvetta ilmenee. Lapsen etu on otettava huomioon päivähoitoa suunniteltaessa ja järjestettäessä.

3 OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS PÄIVÄHOIDOSSA

Osallisuus on ollut paljon esillä viimeaikaisissa yhteiskunnallisissa keskusteluissa. Kansalaisten osallisuuden edistäminen on asetettu jopa Suomen hallituksen tavoitteeksi. Osallisuuden nähdään lisäävän yksilöiden hyvinvointia, joka taas myötävaikuttaa yhteiskunnallisten ongelmien vähenemiseen. Osallisuuden uskotaan vähentävän eriarvoistumista ja syrjäytymistä. (Raivio & Karjalainen 2013, 12)

Saastamoisen (2009, 34) mukaan yhteisö ja yhteisöllisyys käsitteet ovat olleet näkyvästi esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa 2000-luvun alusta alkaen. Syitä tähän hänen mukaansa on etsitty pakottavan individualismin saturaatiopisteestä ja yhteiskunta käsitteen kriisiytymisestä. Yksilöt voivat pahoin, kun he joutuvat yhä useammin kohtaamaan yksin elämänkulun riskienhallintaan liittyvät paineet. Yhteisö käsitteeseen voidaan katsoa liittyvän voimakkaasti nostalgia. Ajatellaan, että ennen oli paremmin, kun ympärillä oli muita ihmisiä jakamassa huolet. Tätä kautta yhteisöllisyyden katsotaan ilmentävän toivetta paremmasta. Näin ollen yhteisöjen syntyminen voidaan nähdä ratkaisuna yksilöiden ja yhteiskunnan ongelmallisuuteen. Saastamoinen (2009, 34–35.) kuitenkin toteaa, että asiassa on se ongelma, että käsite yhteisö tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Siksi hänen mielestään käsite on tieteellisiin tarkoituksiin

käyttökelpoton. Sen sijaan arkisessa keskustelussa ja retorisessa vaikuttamisessa käsite on käyttökelpoinen, koska siihen liittyy positiivisia mielikuvia.

3.1. Osallisuus

Usein käsitteitä osallisuus ja osallistuminen käytetään rinnakkain. Osallisuutta voidaan kuitenkin pitää merkitykseltään laajempana, jonka yhtenä edellytyksenä on osallistuminen. Osallistuminen on toiminnallista, kun taas osallisuus on enemmän kokemuksellista. Ihminen voi kokea olevansa osallinen yhteisössään, kun hän saa osallistua ja vaikuttaa. Osallisuus siis tarkoittaa ihmisten kokemusta siitä, että he voivat vaikuttaa asioiden kulkuun ja päätöksentekoon. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25–27; Järvi 2006, 1-2.)

Sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) että esiopetussuunnitelman perusteissa (2010) painotetaan vahvasti vanhempien osallisuutta. Vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan tulee tasavertaisina kumppaneina toimia yhdessä lapsen kasvun, kehitystä ja oppimista tukemiseksi. Molempien osapuolten pitää siis kokea olevansa osallisia tässä tehtävässä. Henkilökunnan tulee luoda puitteet ja edistää toiminnallaan vanhempien osallisuutta (Lastentarhanopettajien ammattietiikka 2004, 5-7).

Järvi (2006, 4 – 5) on tanskalaista Monica C. Madsenia (1999) mukailleen luonut ns. päätösvaltatikapuut, joiden avulla hän tarkastelee vanhempien osallisuutta seuraavasti:

”Manipuloitu osanotto: Ammatillaiset ja päättäjät käyttävät vanhempia hyväkseen edistääkseen omia käsityksiään lasten ja perheiden eduista ja tarpeista; esim. puhutaan vanhempien ja lasten/ perheiden edun nimissä ilman, että perheiltä itseltään kysytään.

Koristeellinen osanotto: Vanhempia käytetään ”koristeina” ja passiivisina osallistujina viranomaispuheen täydentämiseksi.

Symbolinen mukanaolo: Vanhemmat saavat näennäisesti suunvuoron, mutta perimmäisenä tarkoituksena on perheystävällisen kuvan antaminen organisaatiosta – ei perheiden omien intressien ajaminen.

Määrätty tai ilmoitettu osanotto: Vanhempia kutsutaan mukaan, mutta tietystä syystä ja tietyin ehdoin. Kun vanhemmat ovat ymmärtäneet osallistumisensa syyn, he päättävät itse haluavatko olla mukana vai eivät.

Konsultoiva ja ilmoittava osanotto: Varhaiskasvatuksen työntekijät vastaavat projektista/vasusta tms., mutta vanhempien tarpeita, kokemuksia ja kehittämissuhteita kysytään ja heillä on mahdollisuus esittää kommenttejaan projektin kuluessa.

Päätösvaltainen osanotto: Vanhemmillä on vaikutusvaltaa varhaiskas-

vatuksen toteuttamiseen lapsi-, yksikkö- ja kuntatasolla.

Aloitteen tekevä osanotto: *Vanhemmat suunnittelevat ja organisoivat omaa osallistumistaan (esim. vertaisryhmät) varhaiskasvatuspalveluissa. Kasvatuskumppanuuden mukainen osallisuus toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa sekä vanhempien vertaistoiminnan vahvistaminen.”*

Osallisuudelle tulee luoda puitteet, muodolliset ja todelliset mahdollisuudet (Järvi 2006, 3; Nivala 2008, 169). Ensiksi pitää olla mahdollisuus osallistua, tulla kuulluksi ja huomioon otetuksi. Sitä kautta ihminen voi tuntea kuuluvansa yhteisöön ja kokea osallisuutta. Osallistuminen edellyttää tietoa. Lähtökohtana osallisuudelle päivähoitossa voidaan pitää yhteisen kokemuksen ja tietämyksen vaihtoa ja jakamista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 26–27.)

Kaskelan ja Kekkonen (2006, 25 -27) mukaan vanhempien tulee saada keskustella lapsensa varhaiskasvatussuunnitelmasta, sekä keskustella myös yhdessä muiden vanhempien kanssa päivähoitoyksikön tai lapsiryhmän hoito- ja kasvatustoiminnasta. Lisäksi heillä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön ja osallistua sen arviointiin. Tavoitteena on lisätä vanhemman konkreettista osallistumista, mutta myös vahvistaa kokemuksellista osallisuutta eli sitoutumista lapsen varhaiskasvatukseen ja tunnetta, että kuuluu osana kasvatusyhteisöön. Vastavuoroinen tiedonvaihto, merkitykselliset kohtaamiset ja tunnepohjainen sitoutuminen aikaansaavat kokemuksellista osallisuutta.

Vanhemmille tulee luoda mahdollisuus osallistua lapsensa, lapsiryhmän, päivähoitoyksikön ja koko kunnan varhaiskasvatuksen suunnitteluun. Se tarkoittaa vastavuoroista keskustelua kasvatusarvoista, -käsityksistä ja -menetelmistä sekä erilaisten näkemysten yhteensovittamista. Vanhempi voi osallistua päivähoitoon kasvatuskeskusteluissa, vanhempainilloissa, juhlien ja tapahtumien järjestämisessä tai osallistumalla vanhempaintoimikuntaan, mutta myös päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Vanhempien omaehtoinen ja oma-aloitteinen tekeminen, puhuminen ja jakaminen vahvistavat osallistumista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 26).

Vanhempien osallisuuden lisäämiseksi päivähoitotoimintaa tulee tehdä avoimemmaksi ja dokumentoida. Vanhemmille tulisi antaa mahdollisuus nähdä, mitä lapset ovat hoitopäivien aikana tehneet. Tätä kautta luodaan mahdollisuus yhteiseen keskusteluun lasten, vanhempien ja työntekijöiden välille. Toiminnan dokumentoinnin avulla

vanhempien osallisuuden tunne lapsensa hoitopaikkaan kasvaa luoden turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta päivähoiton työhön ja työntekijöihin. Jotta tämä kaikki mahdollistuisi, on vanhemmat toivotettava tervetulleiksi päivähoiton tiloihin ja rohkaistava osallistumaan. Myös päivähoiton tiloilla on merkitystä avoimen ja osallistavan toimintakulttuurin luomisessa. (Kaskela ja Kronqvist 2008, 25–26).

Luonnosvaiheessa oleva uusi varhaiskasvatustalaki ottaa kantaa vanhempien osallisuuden lasten päivähoitossa. Se edellyttää, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa. Lisäksi lakiluonnoksen mukaan huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, ei pelkästään varhaiskasvatuksen suunnitteluun, vaan myös sen toteuttamiseen ja arviointiin. (Kohti varhaiskasvatustalakiä 2014, 23–26.)

3.2 Yhteisöllisyys

Monien päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan sana yhteisöllisyys. Se, mitä sanalla tarkoitetaan, ei ole itsestäänselvyys. Lähtökohtana käsitteen määrittelyssä on aina jokin yhteisö, johon ihminen kokee kuuluvansa. Yhteisö voi olla luonnollisesti syntynyt, esim. perhe tai se voi muodostua esimerkiksi jonkun asian, alueen tai paikan ympärille. Käsitteellä voidaan tarkoittaa suurta ihmismäärää tai vain muutaman henkilön muodostamaa yhteisöä. Yhteisöt voivat asettaa omat tavoitteet, arvot ja normit. Yhteisöllisyys voidaan nähdä näiden edellä mainittujen asioiden hyväksymisenä ja omaksumisena. (THL 2013.)

Käsitteillä yhteisö ja yhteisöllisyys voidaan eri yhteydessä nähdä hyvinkin erilaisia merkityksiä. Siksi onkin tärkeää, että käsitteet määritellään asia- ja käyttöyhteyden mukaan. Yleisellä tasolla voidaan katsoa, että käsite yhteisö viittaa vuorovaikutukseen, yhteisyyteen, ihmisten väliseen suhteeseen tai asioihin, jotka ovat tietyille ihmisryhmälle yhteisiä. (Kaipio 2000, 11–12). Yleisesti yhteisöllisyyden voidaan nähdä merkitsevän ihmisten myönteistä yhdessäoloa ja vuorovaikutusta (Haapamäki 2000a, 14).

Yhteisöllisyys näkyy päivähoitossa yhteistyönä, yhdessä tekemisenä ja yhdessä suunnitteluna ollen luontevasti osa päivittäistä toimintaa. Yhteisöllisyyden kehittymiseen

tarvitaan vuorovaikutusta, vastavuoroisuutta ja keskustelua jäsenten kesken. (Kohvakka 2007, 12–14). Kaskelan ja Kronqvistin (2008, 25) mukaan päivähoiton ja kotien välinen yhteisöllisyys toteutuu useimmiten arjen kohtaamisissa ja erilaisten tapahtumien kautta. Vanhemmille on tärkeää tuntea itsensä tervetulleiksi lapsensa päivähoitopaikkaan, heitä kiinnostaa oman lapsensa toiminta ja hyvinvointi.

Päivähoidon yhteydessä puhutaan yleensä kolmenlaisista yhteisöistä; kasvatusyhteisö, kasvattajien yhteisö ja lasten yhteisö. Kasvatusyhteisön katsotaan muodostuvan koko päiväkodin toimivasta kokonaisuudesta, niin lapsista kuin aikuisista. Kasvattajien yhteisö on hyvin lähellä kasvatusyhteisöä perustehtävän suhteen, mutta sillä on myös eriytyneitä tehtäviä. Lapset muodostavat omia yhteisöjään luoden omia normeja ja toimintatapoja. (Haapamäki 2000a, 23.)

Haapamäki (2000b, 26–30.) tarkastelee yhteisöllisyyttä ja yhteisöä päivähoiton toiminnan välineenä perustehtävän toteuttamisessa. Hänen mukaansa kasvatustulosten saavuttamisen kannalta on tärkeää, että kasvattajat eli koko henkilökunta toimivat samansuuntaisesti. Haapamäki näkee yhteisön myös välineenä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Edellä esitetyissä päivähoiton yhteisömääritelmissä vanhempia ei nähdä osana yhteisöä. Kuitenkin päivähoitoa ohjaava varhaiskasvatussuunnitelma (2005) ja sen mukaan tuoma vaatimus kasvatuskumppanuudesta pyrkii vanhempien ja henkilökunnan tasavertaiseen vuorovaikutukseen. Heidän tulee yhdistää voimavaransa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen (Kaskela & Kekkonen 2006, 11). Näin ollen vanhemmatkin voitaisiin nähdä osana kasvattajayhteisöä. Lisäksi lastentarhanopettajien ammattietiikka velvoittaa lastentarhanopettajia edistämään toiminnallaan lasten vanhempien osallisuutta ja vanhempien keskinäistä yhteyttä (Lastentarhanopettajien ammattietiikka 2004, 5). Päiväkodin kasvatusyhteisöön voisikin muodostua myös oma vanhempien yhteisö. Parhaimmillaan vertaisryhmätoiminta luo paikallisuuteen perustuvaa, elämisen laatua lisäävää yhteisöllisyyttä ja lisää yhteisön kollektiivista vastuuta lapsista. Yhteisöllisyys nähdään myös henkisenä ja sosiaalisena voimavarana, joka ehkäisee syrjäytymistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005, 4, 16)

Tutkimuksessamme olemme kiinnostuneet vanhempien osallisuudesta vuoropäiväkohtiyhteistyössä ja sen toiminnassa. Työelämässä tapahtuvat muutokset tuovat lisää haas-

tetta varhaiskasvatuksen ja päivähoidon toteuttamiselle sekä yhteisöllisyyden rakentumiselle. Tarvetta on kehittää joustavia varhaiskasvatuspalveluita, jotka takaavat lapsille ja perheille turvallisen kasvuyhteisön. Perheille olisi luotava mahdollisuuksia valita heidän tarpeisiinsa sopivin hoitomuoto.

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Vuorohoidon piiriin liittyvistä asioista löytyy vielä todella vähän tutkimustietoa. Kansainvälisiä tutkimuksia emme löytäneet ja kotimaisetkin tutkimukset olivat lähinnä ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä tai yliopiston pro gradu- tutkielmia. Lasten päivähoidosta löytyy paljon erilaisia tutkimuksia. On kerätty erilaista tietoa päiväkodeista ja niiden toiminnasta sekä perhepäivähoidosta. Myös vanhempien ja henkilökunnan välinen kasvatuskumppanuus on saanut paljon tutkimuksellista huomiota. Yhteisöllisyyttä päivähoitossa on tutkittu niin lasten kuin henkilökunnan kannalta. Viime aikoina huomiota on jonkin verran saanut myös vanhempien osallisuus päivähoitossa.

Vaikka aikaisempi tutkimusmateriaali ei suoranaisesti liitykään vuorohoitoon ja sen yhteisöllisyyteen tai vanhempien osallisuuteen vuorohoitopäiväkodissa, saa siitä kuitenkin hyvää vertailupohjaa tähän tutkimukseen. Nimenomaan siltä kannalta, mitä erityispiirteitä vuorohoito tuo päiväkotimaailmaan.

Tutkimuksemme on osana Perheet 24/ 7 - hanketta ja sen puitteissa on jo tehty jonkin verran tutkimusta ja niiden pohjalta on valmistunut muutama opinnäytetyö Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ja pro gradu -tutkielma Jyväskylän yliopistossa. Veijonen (2013) tutki opinnäytetyössään työntekijöiden hyvien kasvatusvuorovaikutuskäytäntöjen merkitystä lasten hyvinvoinnille vuorohoidossa. Kehittämis- ja jatkotutkimusaiheeksi hän mainitsee mm. vanhempien osallisuuden; kuinka vanhemmat saataisiin paremmin mukaan päiväkodin arkeen. Tämä tutkimus voidaankin nähdä eräänlaisena jatkona edellä mainittuun tutkimukseen, koska kiinnostuksen kohteena on juuri vanhempien mukanaolo vuoropäiväkotiyhteisössä.

Ahon ja Viljakaisen (2013, 49–52) opinnäytetyö ”Vanhempien käsitys lastensa sosio-emotionaalisesta hyvinvoinnista ja yhteistyöstä vuorohoidon kanssa” oli myös osa Perheet 24/7-hanketta. Tutkimuksessa mm. vertailtiin päivätyötä ja vuorotyötä tekevien vanhempien näkemyksiä siitä, miten yhteistyö sujuu eri päivähoitomuodoissa. Vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä vuorohoidon kanssa tehtävään yhteistyöhön, mutta jotkut vanhemmat kokivat joutuvansa kantamaan vastuun lapsestaan yksin, eivätkä tunteneet itseään yhtä tervetulleiksi lastensa hoitopaikkaan kuin päivähoitossa olevien lasten vanhemmat. Vuorotyötä tekevät vanhemmat olivat päivätyötä tekeviä vanhempia tyytymättömämpiä saamaansa kasvatustuen laatuun. Tutkijat arvelivat tämän johtuvan mm. henkilökunnan työvuorojen vaihtuvuudesta, jolloin vanhempien ja työntekijöiden on vaikeampaa solmia luottamuksellinen suhde. Erityisesti lapsen haku- tai vientitilanteisiin liittyvät keskustelut saattavat jäädä vähäisiksi, jos vastassa on usein eri työntekijä.

Forsman (2010) selvitti opinnäytetyössään ympärivuorokautisessa päivähoitoyksikössä olevien lasten vanhempien näkemyksiä kasvatuskumppanuuden toteutumisesta sekä päivähoitohenkilöstön ja vanhempienyhteistyön toimivuudesta. Forsmanin opinnäytetyön tulosten mukaan vanhemmat luottivat hoitohenkilökunnan osaamiseen niin kasvatuksellisissa kuin virikkeitäkin luovissa asioissa ja vanhemmat tunsivat olevansa tasa-arvoisia päiväkodin työntekijöiden kanssa. Vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä päivähoitoon ja yhteistyöhön päivähoitokanssa. Keskustelukäytännöissä oli vanhempien mielestä vielä kehittämistä. He kokivat keskustelujen olevan vielä osin pinnallisia ja liian yleisiä lapsen yksilöllisyyden ja luonteen jäädessä vähemmälle huomiolle. Muut vanhemmilta nousseet kehittämissuhteet liittyivät nykyisten yhteistyömuotojen, kuten tiedonkulun ja päivittäisten kohtaamisten kehittämiseen ja pohtimiseen.

”Nykypäiväkoti on eräänlainen yhteisöjen yhteisö, se voidaan uudistaa nykyistä syvällisemmin lasta hyödyttäväksi monitahoisen aikuisyhteistyön ja yhteisöllisen toiminnan avulla” toteaa Kaukoluoto (2010, 243) tutkimuksessaan päiväkodin kasvatusyhteistyöstä. Tutkimuksessa läpikäydään päiväkodin kasvatusyhteistyön historiaa ja päiväkodin toimintakonseptia, jonka uudenlaisesta kasvatusyhteistyöstä hyötyvät sekä tarkastellaan lähikehityksen mahdollisuuksia. Tutkimustuloksena esitetään varhaisen tuen lapset, vanhemmat että päiväkodin työntekijät. Kaukoluoto myös toteaa, että päivähoitoyhteiskunnallista vaikuttavuutta olisi mahdollista lisätä merkittävästi. Edel-

lytyksenä hän kuitenkin näkee päiväkotien yhteiskunnallisen tehtävän uudelleen arvioinnin lasten tarpeiden näkökulmasta. Samanaikaisesti voidaan kehittää sekä päiväkodin pedagogista että sosiaalipoliittista funktiota. Tutkimuksen mukaan yhteisöllisen kehittämisen keinoilla voidaan tukea myös lasten vanhempia nykyistä varhaisemmin. (Kaukoluoto 2010, 241–243.)

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccassa on tehty tutkimus vanhempien ja henkilökunnan osallisuudesta päiväkodeissa. Tutkimuksen mukaan henkilökunnalla ja vanhemmilla on erilaiset näkemykset siitä, mihin vanhempia voidaan tai ei voida osallistaa. Yhtä mieltä oltiin siitä, että vanhemmat kokevat osallisuutta, kun ja jos heille kerrotaan lapsen hoitopäivästä. Henkilökunta katsoi, että vanhempia ei voida ottaa mukaan esim. kasvatusvastuuseen, päiväkodin toimintaan tai toiminnan suunnitteluun, koska nämä tehtävät vaativat varhaiskasvatuksen ammattitaitoa ja vastuukyvykset tulevat vastaan. Vanhempiin ja heidän mielipiteisiinsä suhtautumisen suhteen henkilökunta näyttää jakautuvan kolmeen ryhmään: 1) Asiantuntijänäkökulma, joka painottaa työntekijän osaamista, eikä vanhempien mielipiteillä ole arvoa. 2) Asiakkuusnäkökulma, jossa vanhempien mielipiteitä ja toiveita pyritään huomioimaan ja 3) Kumppanuusnäkökulma, joka painottaa kasvatustyön yhteistä tekemistä. (Venninen, Leinonen, Rautavaara - Hämäläinen & Purola 2011, 11–23.)

Pohjois-Suomen osaamiskeskuksen pilottihankkeessa ”Vanhempien osallisuus” etsittiin dialogisella vertaisprosessilla konkreettisia keinoja ja työtapoja vanhempien osallisuuden lisäämiseksi päiväkotitoiminnassa. Tiedottamisen lisääminen nähtiin merkittävänä tekijänä vanhempien osallistumiselle. Osallistumista ja osallisuuden tunnetta lisäsivät myös erilaiset päivähoidon ja perheiden yhteiset vapaamuotoiset tapahtumat ja yhdessä toimiminen. Lisäksi vanhempien mukaan otto toiminnan suunnitteluun ja arviointiin koettiin merkittäväksi tekijäksi osallisuuden kannalta. Myös vanhempien keskinäinen vuorovaikutus lisäsi osallisuuden tunnetta. (Pukari 2006, 32–33.)

Tiilikka (2005, 171) on tutkinut äitien kasvatuskäsityksiä ja heidän arvioitaan päiväkotikasvatuksesta. Yhteistyön edellytyksinä äitien haastatteluissa tuli esille konkreettisen osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuus, yhteisten keskustelujen luontevuus, tiedon välittäminen ja lapsen omien kokemusten kuuleminen. Vanhempien kanssa käytäviin keskusteluihin ja vanhempien osallistumiseen käytännön toimintaan äidit

halusivat enemmän aikaa ja panostusta. Päiväkoti voisi tukea ja kehittää enemmän vanhempien vertaistoimintaa.

Iso-Kuusela (2008,2, 55–74) selvitti pro gradu tutkielmassaan vanhempien ja päiväkodin ammattilaisten välistä yhteistyötä yhteen hiileen puhaltamista vai vain kaunis ajatus – teeman mukaisesti. Kasvatuskumppanuuden mukaiset periaatteet, lapsen tukeminen ja hyvän päivähoidon käsite olivat päiväkodin ammattilaisilla hyvin selvillä. Vanhemmat pitivät yhteistyötä tärkeänä asiana, vaikka kasvatuskumppanuus olikin heille vierasta. Tutkimuksessa korostuivat osapuolten kunnioitus, keskustelu, vanhempien ensisijainen asiantuntijuus lapsestaan, luottamus ja tiedonkulku; kasvatuskumppanuuteen liitettyjen periaatteiden mukaisesti. Osapuolten erilaiset roolit yhteistyössä olivat selkeät ja yksimieliset. Kodin tehtävänä nähtiin perusarvojen ja peruluottamuksen luominen lapsille. Päivähoidon ammattilaisten rooli nähtiin edellä mainittujen asioiden kehittymisen tukemisessa ja erilaisten käytännön ja sosiaalisten taitojen opettamisessa.

Airaksinen (2013, 2, 63–66) on tutkinut pro gradu tutkielmassaan vanhempien osallisuutta ja verkostoitumista kodin ja koulun yhteistyössä. Vanhempien osallisuutta tutkittiin heidän osallistumisensa, päätöksenteon ja kuulluksi tulemisen kautta. Esteinä yhteistyölle vanhemmat mainitsivat vähäiset aikaresurssit työn ja perheen arjen yhteensovittamisen myötä. Osa vanhemmista määritteli yhteistyön määrän omien tarpeiden mukaisesti. Osa taas koki myös perinteiset vanhempainillat tarpeettomina, sillä omaa lasta koskevat asiat pystyi selvittämään opettajan kanssa henkilökohtaisesti. Toisaalta taas vanhempainillat ja keskustelut opettajan kanssa koettiin pakollisiksi yhteistyökuvioiksi. Yhteydenotot molemmin puolin liittyivät yleensä tiedonvälitykseen tai huoleen lapsen oppimisesta; valitettavan usein negatiivisiin asioihin liittyen. Myös yleinen opettajan ja koulumaailman arvostamisen vähentyminen ja vieraantuminen koulumaailmasta nähtiin yhteistyön esteenä. Tärkeimmiksi asioiksi yhteistyössä vanhemmat mainitsivat avoimuuden, luottamuksen, rehellisyyden ja tiedonkulkuun liittyvät asiat. Säännöllisyys, tiivis yhteistyö ja vuorovaikutus niin ikään nähtiin oleellisina tekijöinä yhteistyön sujuvuuden kannalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti osana varhaiskasvatuslain valmistelua vanhemmilta mielipiteitä lastensa varhaiskasvatuksesta. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen henkilökunta kohtelee vanhempia kunnioittavasti ja tasavertaisesti sekä vanhempien

kasvatusnäkemyksiä kuunnellen. Kehittämistarpeina vanhemmat näkivät mm. lapsen päivästä ja toimintayksikön toiminnasta tiedottamisen vanhemmille. Yhteistyön määrään vanhemmat kaipaavat lisäystä, sekä myös vaihtelua yhteistyön toimintatapoihin. Vanhemmat haluavat osallistua enemmän toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksemme oli osana Perheet 24/7 hanketta, jonka tavoitteena oli selvittää, miten epätyypillinen työaika ja erilaiset lastenhoitojärjestelyt heijastuvat perheisiin, sekä sitä, miten vanhemmat ja lapset niihin suhtautuivat (Perheet 24/7 -hanke). Saimme käyttöömme hankkeessa valmiiksi hankittua tutkimusaineistoa, jota käytimme tutkimuksessamme soveltuvien osien.

Perheet 24/7- hankkeessa tietoa kerättiin vanhemmilta, lapsilta ja vuorohoitokotien työntekijöiltä web-kyselyin, haastatteluin, päiväkirjamerkinnöin ja mobiiliavusteisesti. Keväällä 2014 saimme käyttöömme haastattelukysymykset ja valmiiksi litteroituja vanhempien ja työntekijöiden haastatteluja sekä web-kyselyn tuloksia. Haastattelut oli toteutettu teemahaastatteluina tarkkaan suunnitellun rungon mukaan. Niitä suoritettiin eri puolella Suomea ja haastattelijoina toimivat hankkeen työntekijät sekä opiskelijat Jyväskylän yliopistosta ja Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Haastattelut oli litteroitu Jyväskylän yliopistolla ja Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Vanhempien haastatteluja meillä oli käytössä 13 kpl ja työntekijöiden haastatteluja 19 kpl. Saimme käyttöömme myös työntekijöiden Web-kyselyn vastaukset, mutta niitä emme kuitenkaan lopulta työssämme käyttäneet.

5.1. Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten vuorohoidossa toteutetaan kasvatusyhteistyötä vanhempien ja henkilökunnan välillä ja miten yhteistyö tukee vanhempien

osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tavoitteena oli kartoittaa yhteisöllisyyttä rakentavia keinoja ja yhteistyötä heikentäviä tekijöitä vuorohoidossa. Tarkastelimme aihetta sekä henkilökunnan että vanhempien näkökannalta. Tutkimuksemme pohjana käytimme soveltuvin osin Perheet 24/7 -tutkimusaineistoa. Tarkastelun kohteena olivat vanhempien ja henkilökunnan teemahaastatteluiden aiheet, jotka koskivat heidän keskinäistä kasvatusyhteistyötään. Tarkoituksena oli nostaa esille hyviksi koettuja käytänteitä ja kehittämistä vaativia kohtia.

Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat:

1. Minkälaista kasvatusyhteistyötä vanhempien ja henkilökunnan välillä on vuorohoidossa?
2. Kuinka vanhempien osallisuus ja yhteisöllisyys toteutuvat kasvatusyhteistyössä?

5.2. Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Valitsimme Perheet 24/7 hankkeen laajasta tutkimusaineistosta tutkimuskysymyksiimme parhaiten vastaavan materiaalin tarkasteltavaksi ja analysoitavaksi. Näin tutkimusmateriaaliksemme valikoitui vanhempien ja henkilökunnan teemahaastattelut aiheista, jotka koskivat vanhempien ja henkilökunnan välistä kasvatusyhteistyötä. Samalla opinnäytetyön muodoksi määrityksi laadullinen tutkimus. Vanhempien haastatteluiden tarkastelimme vastauksia teemaan ”Yhteistyö vuorohoitopäiväkodin kanssa”. Työntekijöiden haastatteluteemoista tarkastelunkohteeksi poimimme teemat ”Kasvatusyhteistyö vanhempien kanssa” ja ”Tiedonkulku ja yhteiset toimintaperiaatteet”.

Tutkimuksessa käyttämämme aineisto oli kerätty teemahaastatteluiden avulla. Teemahaastattelussa haastattelu etenee tiettyjen keskeisten, etukäteen määrättyjen teemojen mukaan ja olennaista on, että tutkittavien omat kokemukset pääsevät esille. Haastattelu on kuitenkin aina sosiaalinen vuorovaikutustilanne, eräänlainen keskustelu, jolla on ennalta määritelty tavoite. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 41–48.) Siinä korostuu myös haastattelijan rooli keskustelun aloittajana ja ohjailijana informaation saamiseksi (Eskola & Suoranta 2003, 86).

Tutkimuksemme kohdejoukkona olivat vuorohoitoa käyttävien lasten vanhemmat ja vuorohoitoa tarjoavien päiväkotien työntekijät eri puolilta Suomea. Saimme käyt-

töömme Perheet 24/7 – hankkeessa valmiiksi litteroituja haastattelumateriaaleja. Haastatteluaineisto oli valikoitu sattumanvaraisesti, joten tässä vaiheessa emme vielä tienneet, sisälsivätkö ne meitä kiinnostavaa materiaalia. Aluksi luimme läpi 13 vanhempain ja 19 päivähoiton työntekijäin haastattelua. Tekstiä oli 10 – 30 sivua per haastattelu. Vanhempain haastatteluista karsiutui kolme pois, koska näillä vanhemmillä ei ollut kokemuksia vuorohoidosta. Sen sijaan kaikilla haastatelluilla päivähoiton työntekijöillä oli kokemusta vuorohoidosta. Näin analysoitavaksi aineistoksi muodostui 10 vanhempain haastattelua ja 19 päivähoiton työntekijän haastattelua. Työntekijöiden joukko koostui lastenhoitajista, lastentarhanopettajista ja päiväkodinjohtajista. Vanhempain joukossa oli yksi isä ja yhdeksän äitiä.

5.3. Aineiston analyysi

Hirsjärven ja muiden (2009, 211) mukaan analyysiä ei tehdä vain yhdessä tutkimuksen vaiheessa, vaan se etenee vaiheittain aineiston hankinnasta aineiston kuvaamiseen, luokitteluun, yhdistämiseen ja selitykseen tai tulkintaan. Koska emme olleet itse tehneet haastatteluja tai litteroineet aineistoja, emme pystyneet hyödyntämään analysoinnissa esimerkiksi haastattelutilanteiden havainnoiteja ja näin myös koko aineistoon tutustuminen alkoi vasta analyysivaiheessa.

Aineiston analysointitapana käytimme sisällönanalyysiä, jolla tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan kuva tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Analysointitapa on tärkeä valita niin, että se parhaiten tuo vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin (Hirsjärvi ym. 2009, 212). Kvalitatiivisen aineiston analyysi voidaan nähdä kolmivaiheisena prosessina, jonka osina ovat kuvailu, luokittelu ja yhdistely. Aineiston kuvailua voidaan pitää koko analyysin perustana. Sen avulla pyritään vastaamaan kysymyksiin kuka, missä, milloin, kuinka paljon ja kuinka usein. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 145–146.) Aluksi jaottelimme aineistoa tutkimusteemomme mukaan. Etsimme kuvauksia vuorohoidosta, konkreettisia yhteistyömuotoja vanhempien ja päivähoitohenkilökunnan välillä ja asioita, jotka liittyivät vanhempien osallisuuteen tai yhteisöllisyyteen.

Aineistoanalyysimme pohjautui sisällönanalyysiin, jossa käytimme apuna teoriaa. Sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen

analyysiin. Käytimme sekä aineistolähtöistä että teoriaohjaavaa analyysiä. Aineistolähtöisessä analyysissä aineistoa analysoidaan sellaisenaan, kun taas teoriaohjaavassa analyysissä analysointi tapahtuu tukeutuen aiempaan teoreettiseen tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–97.)

Alun karkean teemoittelun jälkeen jatkoimme analyysiä pilkkomalla teemat vanhempien osallisuus ja yhteisöllisyys pienempiin alaluokkiin teoriaosuudessa esiin tulleita osatekijöitä mukailen. Osallisuuden alaluokkia olivat esimerkiksi mahdollisuudet osallistumiseen ja vaikuttamiseen, päivähoidon avoimuus ja dokumentointi ja yhteisöllisyyden alaluokkina muun muassa yhteisö, johon ihminen kokee kuuluvansa, myönteinen yhdessäolo, vuorovaikutus sekä yhdessä tekeminen. Luokittelun tarkoituksena oli tiivistää aineisto siten, että yksittäiset tekijät sisällytettiin yleisempiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110).

Tarkastelimme alaluokkia etsimällä niistä yhdenmukaisuuksia ja myös poikkeavuuksia. Yksinkertaistimme alkuperäisiä ilmauksia ja haimme niille yleistettävämpiä merkityksiä. Merkitysten tulkinnassa pyrimme löytämään piirteitä, joita ei ole suoranaisesti tekstissä lausuttu. Koodasimme samaan luokkaan haastateltavien samaa asiaa tarkoittavat ilmaisut, jotka he olivat ilmaisseet eri sanoin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 137, 173.)

Kun aineisto oli luokiteltu ja koodattu luokittelun mukaisesti, aloimme yhdistellä luokituksia suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Tätä vaihetta kutsutaan aineiston abstrahoinniksi eli käsitteellistämiseksi, jossa tutkimuksen kannalta olennainen tieto erotetaan ja alkuperäisistä kielellisistä ilmauksista edetään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.) Samalla tarkistimme asettamiamme tutkimuskysymyksiä. Näiden eri osatekijöiden kautta etsimme vastauksia kysymyksiimme, kuinka vanhempien osallisuus toteutuu yhteistyössä ja kuinka toteutettu yhteistyö tukee yhteisöllisyyttä.

Lopuksi vielä tarkastelimme vanhempien osallisuuden toteutumista Järven (2006, 4-5) muotoilemien ns. päätösvaltatikapuiden avulla (kts. s.10). Tämän kahdeksan askelisen tikapuumallin kautta pyrimme saamaan kuvaa, minkälaiseen osallisuuden asteeseen vuorohoidon yhteistyökäytännöt tarjoavat mahdollisuuden vanhemmille.

5.4 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Reliabiliteetillä tarkoitetaan kysymysten luotettavuutta ja toistettavuutta. Jos tutkimuksen tavoitteena on saada mahdollisimman tarkkaa tietoa kiinnostuksen kohteena olevasta ryhmästä, olisi tutkittava kaikki ryhmään kuuluvat. Koska kaikkia ei voida tutkia, otetaan joukosta otos, joka edustaa koko tutkittavaa ryhmää. Jotta tulokset olisivat luotettavia, on otoksen oltava tarpeeksi laaja. (Alkula ym. 2002, 106–108). Meidän tutkimuksemme otokseen, 10 vanhempaa ja 19 työntekijää tuo lisäarvoa se, että haastateltavat olivat eri puolilta Suomea. Toisaalta eri haastattelijoiden haastattelut erosivat keskenään melko paljon toisistaan. Haastatteluista näkyi, että haastattelijat olivat painottaneet eri teemoja omien intressiensä mukaan. Joku oli keskittynyt enemmän perhetilanteeseen, joku lasten hyvinvointiin ja joku päivähoiton toimivuuteen. Meidän mielenkiintomme kohde, yhteistyö vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan välillä ei varsinaisesti noussut missään haastattelussa pääteemaksi, mutta jokaisessa haastattelussa sitä kuitenkin käsiteltiin jonkin verran.

Hirsjärvi ja muut. (2009, 232) toteavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tutkimuksen kaikki vaiheet tulee kuvata tarkasti. Vaikka emme itse voineet vaikuttaa tutkimusaineiston keräämiseen, tutkimuksemme luotettavuutta lisää kuitenkin se, että aineiston analysointia ja tulkintaa teki useampi kuin yksi henkilö. Tutkimustulokset eivät perustu vain yhden ihmisen tulkintaan, vaan niissä oli kahden erilaisen koulutus- ja kokemustaustan omaavan ihmisen näkökulmaa. Työntekijöiden ja vanhempien haastatteluja analysoidessamme teimme luokitteluja, joiden periaatteet kerromme tarkasti. Tulosten tulkinnassa on tärkeää kertoa, millä perusteella tulkintoja esitetään ja mihin tehdyt päätelmät perustuvat. Tutkimusselosteita voi rikastuttaa suorilla haastatteluotteilla tai muilla autenttisilla dokumenteilla. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233). Olemme lisänneet tutkimuksen tuloksiin suoria haastatteluotteita.

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä mitä pitääkin mitata. (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Tässä tutkimuksessa validiteettia lisää se, että haastatteluotteat ovat tutkijoiden tarkasti laatimia. Toisaalta joissakin haastatteluissa haastattelijat toi esille oman näkemyksensä ja kokemuksensa asioista ja saattoi näin vaikuttaa haastateltavansa vastauksiin. Tämän pyrimme huomioimaan myös vas-

tauksia analysoitaessa ja jätimme joitakin haastattelijan ohjailmia vastauksia analysoinnista pois. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, miten tutkijat ovat ymmärtäneet haastateltujaan ja tulkinneet heidän sanomisiaan. Tässä tutkimuksessa etunamme oli, että olemme itse päivähoidon työntekijöitä. Täten ymmärsimme ammattikielen- ja -sanaston sekä tunsimme entuudestaan päiväkodin arjen, vaikkakin vuoropäivähoidosta kummallakaan ei ollut kokemusta. Oman kokemuksemme kautta uskoisimme ymmärtäneemme vanhempien ja päivähoidon työntekijöiden ajatuksia. Tiedostimme myös vaaran, että omat kokemuksemme voivat ohjailta tulkintaamme. Siksi olikin hyvä, että meitä oli kaksi henkilöä suodattamassa vastausten sisältöä.

5.5. Eettisyys

Työssämme, kuten koko Perheet 24/7 – tutkimuksessa, noudatimme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) periaatteita. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Tutkimuksessa mukana olleiden henkilöllisyys pidettiin salassa. Haastatteluissa nimet korvattiin tietyillä koodeilla ja työssämme käyttäme suorissa lainauksissa työntekijöistä T- kirjainta ja vanhemmista V- kirjainta. Haastatteluun osallistujille oli selvitetty tutkimuksen tarkoitus, käytettävät menetelmät, tietojen käsittelyn tavat ja tutkimusaineiston säilyttäminen sekä raportointi.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) hyvää tieteellistä käytäntöä ohjeistuksen mukaan pyrimme olemaan rehellisiä, huolellisia ja tarkkoja tuloksia analysoitaessa, esitellessämme ja arvioidessamme. Muiden tutkijoiden aiempia tutkimustuloksia ja jatkotutkimusesityksiä esittelimme teoriaosassa. Pyrimme myös selvittämään tarkasti tutkimuksemme etenemisen. Tutkimuksessa syntyneet tiedot oli tallennettu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla salasanojen taakse tietokoneelle.

Kuulan (2011, 201) mukaan parhaiten tunnettu ihmistieteiden tutkimuseettinen normi on anonymiteetti eli tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tunnistamattomuus. Tutkimuksemme varmistimme anonymiteetin siten, ettei vastauksista voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa. Tutkimuksesta ei esimerkiksi käy ilmi, miltä paikkakunnalta haastatteluun osallistunut vanhempi tai työntekijä oli.

Tutkimusta aloitettaessa meillä oli ennako-oletus, että vanhempien osallisuus ja yhteisöllisyys vuorohoidossa on vähäistä. Ennako-oletuksen perustana meillä oli oma-kohtaiset kokemukset tavallisen päiväkotimaailman haasteista. Ajattelimme, että vuorohoidon sisältämät monet muuttuvat tekijät, kuten työ- ja hoitoaikojen epäsäännöllisyys, suuri vaihtuvuus ryhmien kokoonpanossa ym. tuovat runsaasti lisähaasteita.

Tiedostimme oman subjektiivisuutemme tutkittavan asian suhteen ja halusimme myös tuoda esille omat lähtökohtamme. Eskolan ja Suorannan (2000, 17) mukaan laadullisen tutkimuksen objektiivisyys ei synny omien lähtökohtien piilottelusta, vaan ennemminkin oman esiyymmärryksen selostamisesta. Alkulan ja muiden (2002, 297–298) mukaan tutkimustuloksia ei voi liioitella omien mielenkiinnon kohteiden mukaisiksi. Objektiivisuuden kannalta ei myöskään ole oikein, että tuloksia vääristeltäisiin tutkijan kannalta toivottuun suuntaan.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksessamme vuorohoidon määritelmä osoittautui hyvin vaihtelevaksi lasten hoitoaikojen suhteen. Joissakin haastatteluissa vuorohoidosta puhuttiin jo silloin, kun päiväpäiväkodissa oli pidennetty aukioloaika, eli ennen klo 6.30 ja 17.30 jälkeen tapahtuvaa hoitoa. Tällöin kuitenkin lapsen päivittäinen hoitoaika saattoi olla säännöllinen esimerkiksi klo 6-14. Vuorohoitona nähtiin myös hoito vuoropäiväkodissa, jonka aukioloaika on varhaisesta aamusta ilta kymmeneen ilman viikonloppuhoitoa. Yhtälailla vuorohoidosta puhuttiin silloin, kun kyse oli 24/7-aukiolevasta päiväkodista, jossa lapsella saattoi olla pidempiäkin yhtäjaksoisia hoitojaksoja. Esimerkiksi, jos vanhempi teki pelkkiä yövuoroja, lapsi saattoi olla hoidossa klo 20 seuraavaan päivään klo 16 ja .takaisin päiväkotiin lapsi saattoi tulla taas klo 20.

Joissakin tapauksissa lapsella saattoi olla myös useamman päivän yhtämittäisiä hoitojaksoja esimerkiksi vanhemman työmatkan vuoksi. Mahdollista oli myös, että lapsen varsinainen hoitopaikka oli toisessa päiväkodissa ja hän oli satunnaisesti hoidossa

vuoropäiväkodissa. Lapset, jotka asuivat vuoroviikoin vanhempiansa luona, saattoivat olla vielä epäsäännöllisemmin hoidossa eri päiväkodeissa.

Tutkimustulosten kannalta emme nähneet merkitykselliseksi eritellä päivähoiton henkilökuntaa eri ammattiryhmien mukaan, vaan käsitelimme heitä kaikkia työntekijöinä. Myöskään vanhempia emme ole eritelleet esimerkiksi sukupuolen tai perhemuodon mukaan, koska nämä tekijät eivät nousseet merkityksellisiksi. Tutkimustuloksien esittämistä olemme rikastuttaneet suorilla lainauksille vanhempien ja työntekijöiden haastatteluista. Anonymiteettisuoja mukaisesti lainausten sanoja ei merkitä nimellä tai muillakaan tunnistetiedoilla. Työntekijät on merkitty koodilla T1, T2, T3... ja vanhemmat koodilla V1, V2, V3...jne. Joissakin lainauksissa esiintyy myös H-kirjain tarkoittaen haastattelijaa.

6.1 Kasvatusyhteistyön käytäntöjä

Kaskela ja Kekkonen (2006, 45) näkevät kasvatuskumppanuuden kasvattajien ja vanhempien yhteisenä prosessina, joka alkaa silloin kun perhe ottaa yhteyttä päivähoitopaikkaan ja päättyy, kun lapsi lähtee päivähoidosta eli koko lapsen päivähoiton ajan. Jotta vanhempien luottamus päivähoitoon syntyisi ja kasvatuskumppanuus rakentuisi, tulee heidän kuulla päivähoiton työntekijältä lapsen päivän sujumisesta, mutta erityisesti siitä, mitä kasvattaja on lapsesta nähnyt, kuullut ja kokenut yhdessä lapsen kanssa. Päivittäisten kohtaamisten ja lapsesta käytyjen keskustelujen kautta luottamuksellinen ja kasvatuskumppanuutta syventävä suhde mahdollistuu. Jotta vanhempien kanssa päästäisiin syvällisempään keskusteluun, tulee heille antaa enemmän tietoa päivähoiton käytänteistä. (Shpancer 2002, 382).

Tutkimuksessamme vanhempien ja työntekijöiden näkökulmista tärkeimmiksi yhteistyö muodoiksi nousivat päivähoiton aloitukseen liittyvät käytännöt, päivittäiset kohtaamiset ja keskustelut, Vasu-keskustelut sekä erilaiset juhlat ja tilaisuudet. THL:n raportin (2011, 80) mukaan aktiivisimmin vanhemmat osallistuivat ammattilaisten järjestämiin tapaamisiin; Vasu-keskusteluihin, säännöllisiin lapsen kasvun- ja kehityksen seurantaan tai vanhempainiltoihin ja –ryhmiin. Haluttomuus osallistua oli harvi-

naista. Harvoissa paikoissa järjestettiin vanhempien vertaistoimintaa ja siihen osallistuminen oli myös vähäistä.

Tutkimuksessamme päivähoiton aloitus koettiin sekä vanhempien että työntekijöiden näkökulmasta tärkeänä yhteistyön luomisen kannalta, sillä tehdään pohjaa tulevalle kasvatuskumppanuudelle. Karhuniemi (2013a, 108) kehottaakin työntekijöitä kiinnittämään erityistä huomiota ensimmäiseen tapaamiseen, sillä vanhempien mielikuva yhteistyön sujuvuudesta muodostuu hyvin pitkälle jo ensimmäisen tapaamisen perusteella.

Aloituskustelun tavoitteena on antaa perheelle puheenvuoro sekä tarjota vanhemmille mahdollisuus kertoa odotuksistaan, peloistaan ja toiveistaan lapsen hoidon aloitukseen liittyen. Työntekijän tulee auttaa vanhempia valmistamaan lastaan päivähoiton aloitukseen sekä luoda pohjaa tulevalle yhteistyösuhteelle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41- 42).

Tutkimuksessamme suurin osa (15/19) työntekijöistä mainitsi kiinnostavansa erityistä huomiota lapsen hoidon aloitukseen. Aloituskeskustelu voitiin pitää vanhempien vallinnan mukaan joko päiväkodissa tai lapsen kotona. Kotona pidettävät aloituskeskustelut olivat henkilökunnan mielestä vähäisiä johtuen ajan puutteesta ja henkilöstöresurssien vähyydestä. Tärkeänä nähtiin molemminpuolinen tutustuminen ja vanhempien toiveiden ja ehdotuksien kysyminen tulevalle yhteistyölle. Hoidon aloittanutta lasta pyrittiin huomioimaan alussa enemmän ja perheelle tarjottiin mahdollisuutta tutustua päivähoiton arkeen.

Lapselle on tärkeää, että hoidon aloitus tapahtuu pehmeänä laskuna vaiheittain. Päivähoitoon tutustutaan ensin lyhyissä ajanjaksoissa vaiheittain vanhemman kanssa, jonka jälkeen päiviä aletaan pikkuhiljaa pidentää. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä tärkeämpää on, että lasta on vastaanottamassa tuttu hoitaja, joka kykenee kuulemaan, sanoittamaan ja vastaanottamaan lapsen tunteita. (Kaskela & Kekkonen 2006, 43 - 44).

Omahoitaja, joka huolehtii lapsesta varsinkin hoidon alkuvaiheessa, koettiin hyvänä erityisesti pienten lasten vanhempien taholta. Joidenkin vanhempien (4/19) mielestä oli tärkeää, että työntekijät eivät vaihdu, vaan samat hoitajat toimivat pienten kanssa.

Haastatteluissa vanhemmat toivat esille ns. pehmeät laskut, joiden aikana vanhemmat, lapsi ja työntekijät tutustuvat toisiinsa. Vanhemmat pitivät tärkeänä, että lasta on hoitoon tullessa vastaanottamassa tuttu hoitaja. Tämä oli myös työntekijöiden tavoitteena uuden lapsen hoidon alkaessa. Tutkimuksen mukaan noin puolet työntekijöistä koki, ettei omahoitajuus onnistu vuorohoidossa työvuorojen vaihtelujen ja niistä johtuvien satunnaisten kohtaamisten vuoksi.

Luttinen (2010, 31- 34) toteaa tutkimuksessaan, että toimivan kasvatuskumppanuuden edellytyksiä ovat vanhempien ja kasvatushenkilöstön yhteistyöprosessi, pysyvät ihmissuhteet ja ammatillinen osaaminen. Yhteistyöprosessi sisältää mm. tutustumisen päivähoitoon, Vasu-keskusteluille varatun ajan, hyvän ilmapiirin luomisen keskusteluille ja ajan antamisen kasvatuskumppanuuden syntymiselle ja kehittymiselle. Ennen hoidon aloittamista perheillä oli mahdollisuus käydä tutustumassa päivähoiton tiloihin. Tällä pyrittiin luomaan positiivinen ja turvallinen vaikutelma sekä tervetulleeksi tulemisen tunne.

”...vanhemmat tulee tänne tutustuman ensimmäistä kertaa käymään että saa sellasen positiivisen vaikutelman ja tuntee niinku että on terve tulleita ja ei mitenkään et sit niinku tavallaan semmonen empaattisuus siinä ettei vanhemmat koe minkäänlaista syyllisyyttä tai tota huonomuutta siitä että he tuo lapsia aikaisin aamulla tai että heidän lapset on täällä tosi myöhään illalla että tavallaan pystyttäis olla sillälailla siinä sitten me päiväkodin henkilökunta semmosta arvoneutraalia että ei siinä ruveta arvottamaan ihmisiä että jotkut joutuu olemaan pidempään töissä” (T1)

Tutkimuksessamme lähes kaikki vanhemmat (8/10) pitivät tärkeimpänä yhteistyömuotona jokapäiväistä keskustelua lapsen päivän tapahtumista. Näissä keskusteluissa vaihdettiin työntekijöiden kanssa ajankohtaista tietoa lapsen ja perheen asioista. Vanhemmat odottivat työntekijöiden tulevan oma-aloitteisesti kertomaan lapsen kuulumisista. Myös työntekijöiden mukaan tärkeimmäksi yhteistyömuodoksi nousi vanhempien ja työntekijöiden väliset keskustelut tulo- ja lähtötilanteissa eli ns. ovensuukeskustelut. Työntekijät pyrkivät kertomaan vanhemmille lapsen hoitopäivän sujumisesta.

Yhteinen vuoropuhelu vanhemman ja perheen välillä tapahtuu päivittäisissä kohtaamisissa vanhemman tuodessa ja hakiessa lasta päivähoidosta. Kasvatuskumppanuus ja vuoropuhelu vanhempien ja kasvattajien välillä rakentuu prosessina koko lapsen päivähoitopäivän ajan. Työntekijän oma esimerkki ja myönteisyys rohkaisevat vanhempaa

puhumaan, kysymään tai pohtimaan yhdessä lapsen liittyviä asioita. Jokaiselle vanhemmalle on tärkeää keskustella juuri omasta lapsesta ja työntekijöiden kertomukset päivän tapahtumista auttavat vanhempaa ymmärtämään lastaan paremmin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44- 45)

Karila (2006, 102–103) toteaa, että päivittäiset keskustelut tuovat vanhemmille ymmärrystä lapsen päiväkotiarjesta. Kasvatuskumppanuuden muovautumiseen vaikuttavat myös vanhempien omat tulo- ja lähtötilanteisiin rakentamat käytännöt. Tämä saattaa tuottaa kasvattajien ja vanhempien kumppanuussuhteen kehittymiselle lisähaasteita, esimerkiksi vanhempien kiire ja lasten haku- ja vientivastuiden jakaminen vaikuttaa kumppanuussuhteeseen kehittymiseen.

Työntekijän kertominen lapsen päivästä mahdollistaa vanhempien osallisuuden kokemisen lapsen arjesta silloin, kun vanhempi ei itse ole paikalla. Kaskela ja Kekkonen (2006, 45) näkevät vanhempien luottamuksen syntymiseen ja kasvatuskumppanuuden rakentamiseen vaikuttavan sen, miten he saavat jakaa ajatuksiaan omasta lapsestaan. Vanhemmille on tärkeää kuulla päivähoidon työntekijältä lapsen päivän sujumisesta, mutta erityisesti siitä, mitä kasvattaja on lapsesta nähnyt, kuullut ja kokenut yhdessä lapsen kanssa. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arvioita päiväkotikasvatuksesta tutkinut Tiilikka (2005, 171) totesi äitien haluavan tietää lapsensa päivän sujumisesta sekä toivovan enemmän aikaa ja panostusta keskusteluihin lapsen asioista.

Vanhemman, lapsen ja työntekijöiden päivittäisissä kohtaamisissa käydään yhteistä vuoropuhelua. Työntekijä voi omalla esimerkillään ja myönteisellä asenteellaan perhettä kohtaan rohkaista vanhempia puhumaan, kysymään ja pohtimaan yhdessä lapsen liittyviä asioita. Kasvatuskumppanuuden ilmapiirin säilyttämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota silloin, kun lapsen ja perheen elämäntilanne syystä tai toisesta vaatii tavanomaista kasvatusyhteistyötä monipuolisempaa tukea ja apua. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–47).

Erään työntekijän mukaan tavalliset arjen keskustelut ja kuulumisten vaihdot sekä kysymys ”Mitä teidän perheelle kuuluu?” ovat ns. tervettä uteliaisuutta perhettä kohtaan. Avoimen keskustelukulttuurin luominen vanhemman ja työntekijän välille mahdollistaa myös perheen yhteyden tukemisen.

”välillä ihan kun on aikaa ni kysyy mitä sulle kuuluu ja vähän kysellä kin. Sitten niinku vähän katellakin tietenkii sitä vanhemp..kaikki vanhemmat ei halua, ja mää taas toisaalta kunnioitan niitä vanhempiakin että kun eivät nyt kerta halua tuoda koko elämänsä siihen, mutta sitten niitten ketkä tarvitsee sitä tukea..niin tota, olla niille avuksi. ” (T2)

Uusea työntekijä (9/19) koki, että avoin vuorovaikutus vanhempien kanssa ja palautteen antaminen on tärkeää. Yksi työntekijä oli jopa sitä mieltä, että vuorohoidossa työntekijöillä on enemmän aikaa jutella vanhempien kanssa tuonti- ja hakutilanteissa kuin tavallisissa päiväkodeissa, joissa aamuisin on usea vanhempi yhtä aikaa tuomassa lastaan.

”täällähän vanhemmat tuo ne lapset tänne eri aikaan niin ehkä tavallaan on enemmän sitä aikaa niinkun jutella niitten kans et sit jos ne tulis kaikki yhtä aikaa ” (T3)

Tutkimuksessamme sekä vanhempien että työntekijöiden näkemyksen mukaan Vasu-keskustelut olivat vanhemmille tärkeitä tilanteita, joissa he pääsivät lähemmäs lapsen hoitopaikan arkea ja yhdessä työntekijän kanssa keskittyivät puhumaan lapsen asioista. Kahdenkeskisiin tapaamisiin, joissa keskusteltiin lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, vanhemmat osallistuivat mieluiten.

Kyll mä haluan tietää mitä mun lapsi tekee silloin kun mä en ole häntä siellä niin kun katsomassa:” (V1)

”Keskustelen kyllä jos aiheita on toki ja sitten mikkä nyt on näitä pakollisia, että pitää tehrä hoitoon, niin näitä haastatteluja, niin tietysti meen ja pakkaa aina venyäkkin, kun tuntuu, että sielä pääsöö oikein puuhaan niin ei loppua näy (naurua). ” (V2)

Yhteistyössä vanhempien kanssa käytävät kasvatuskeskustelut eli Vasu -keskustelut ovat keskeinen kasvatuskumppanuuden toteutumisen paikka. Jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle laadittavan Vasun tavoitteena on ohjata ja kehittää kasvattajien pedagogista työtä ja ammatillisuutta. Lapsen Vasu perustuu osallistuvaan arviointiin, jossa lapsen kehityksen ja kasvun tukemisessa yhteistyötä tekevät vanhemmat ja päivähoiton työntekijät. Se on lapsen kehityksen kuvaus, johon osallistuvat lapsen elämän tärkeät ihmiset. Osapuolien välinen toimiva vuorovaikutussuhde vaikuttaa siihen, miten lapselle kahden tärkeän tahon tiedot yhdistyvät lapsen parhaaksi. (Kaskela & Kronqvist 2008, 13 -14, 22). Vanhempien ja päivähoiton henkilöstön välisellä toimi-

valla kasvatuskumppanuudella on todettu olevan myönteinen vaikutus lapsen kasvuun ja oppimiseen. (Christenson 2004, 83 -104).

Varhaiskasvatussuunnitelman (2005) mukaan vanhemmille järjestetään mahdollisuuksia kasvatustilaisuuksiin oman lapsen osalta, mutta myös yhdessä muiden vanhempien ja koko henkilöstön kanssa. Kasvatustilaisuuden yhtenä tavoitteena on edistää vanhempien keskinäisen yhteistyönmuotoja ja tapoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31). Yhdessä päiväkodissa oli tehty ryhmävasu yhdessä vanhempien kanssa.

T4: ”...nyt viime syksynä oli ensimmäinen ryhmä-Vasu, niin kyl se on, oli hedelmällinen se vanhempien kans käyty keskustelu. Et meil oli semmonen toiminnallinen vanhempainilta, että vanhemmat todel joutu itte miettimään, ettei me oltu äänessä.

H: ”Niin, joo. Teittekö te vasun sitä, niitä kysymyksiä vai mitä kaikkee, sisältöä?”

T4: ”joo, siis semmosia, sitä, et minkä ne kokee ne vanhemmat sitte...Et mehän oltiin kerätty ne niistä vasuista, mitä vanhemmat oli pitäny tärkeenä. ja sit tuatiin ne siinä esiin, ett näin monta on tätä toivottu ja tätä, hyvin samantyyppisesti. ”(T4)

Tiedonkulun kodin ja päivähoidon välillä moni vanhempi (6/10) koki haasteellisena, erityisesti silloin kun lapsi ei ollut joka päivä hoidossa. Viestin kulku saattoi takerrella tai siinä oli katkoksia. Tekstiviestin moni vanhempi koki nopeana tiedonvälityskeino-

”Tietysti sitten se niinku viestin kulku, kun ei oo joka päivä hoidos. Niin saattaa jossain vaihees takerrella, mutta me ollaan saatu sekin tosi hyvin toimimaan ja että tota. Emmä, jotenki kun on semmonen avoin suh tautuminen niinku, puhuu ja kysyy niin kyllä sitä pärjätään. ” (V2)

Tiedonkulku oli haasteellista vuorohoidossa myös työntekijöiden mukaan. Tieto päiväkodista kotiin kulki viikko- ja kuukausiohjelmin, erilaisten tiedotteiden muodossa, reissu- ja yöviikoin, tekstiviestein, puhelimitse, sähköpostitse, ilmoitustaululla ja Vasu-keskusteluissa. Perheiden erilaisuus tiedottamisen suhteen tulee hyvin esille alla olevasta työntekijän lauseesta:

”vanhemmat on erilaisia jotkut juttelee paljon mieluummin ja joillekin sitten pitää laittaa paperilla että asiat muistaa” (T3)

Tiedonkulun kehittämisen tarpeen erityisesti vanhempien toiveena tuli esiin myös sekä Sosiaali-alan osaamiskeskus Soccassa (Venninen ym. 2011) tehdyssä tutkimuksessa että Forsmanin (2010) ja Tiilikan (2005) tutkimuksissa.

Muutama työntekijä (3/19) kertoi päiväkodissa olleen käytössä lapsilista, johon työntekijät merkitsivät lapsen päivän/hoidoajan kuulumiset. Tiedon siirtyminen työntekijältä toiselle varmistettiin kirjoittamalla tärkeimmät asiat listaan. Minun päiväni -lappu erityisesti pienimpien puolella oli koettu hyväksi tiedonkulkuvälineeksi. Erityisesti äidit olivat olleet tyytyväisiä tiedonvälittäjänä toimivaan lappuun, kun isiltä saattoi unohtua suulliset viestit matkalla kotiin.

Muita yhteistyömuotoja olivat erilaiset juhlat ja vanhempainillat. Koko perheen tapahtumat, joissa oli rentoa yhdessä oloa, koettiin mieluisiksi. Jossakin päiväkodissa vanhemmat saattoivat halutessaan vapaapäivinä osallistua yhdessä lapsensa kanssa esimerkiksi päiväkodin retkille. Perinteiset henkilökunnan järjestämät ja määrittelemät vanhempainillat, eivät tavoittaneet vanhempia. Vanhempainiltoihin oli vuorotyöläisen hankalaa osallistua, sillä ne järjestetään tyypillisesti arki-iltoina klo 18. Tieto ajankohdasta pitäisi olla ajoissa selvillä.

” Et niistä vois tulla hiukan aikaisemmin ne ilmoitukset kotiin ” (V1)

”Vanhempien osallisuus”-hankkeen loppuraportin mukaan vanhempien osallisuutta päivähoitoon lisäsi perheiden ja päivähoidon yhteiset vapaamuotoiset tapahtumat ja yhdessä toimiminen sekä tiedottamisen lisääminen. Vanhempien mukaan ottaminen jo suunnitteluvaiheessa edesauttoi osallistumista yhteisiin tapahtumiin. (Pukari 2006, 32-33). Myös opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä kyselyssä vanhemmat toivat esille halunsa osallistua enemmän toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen lapsensa päivähoitossa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014). Airaksisen (2013) tutkimuksen mukaan perinteiset vanhempainillat eivät koulun puolellakaan olleet vanhempien mielestä tarpeellisia, sillä omaa lasta koskevat asiat pystyi selvittämään opettajan kanssa henkilökohtaisesti.

6.2 Vanhempien osallisuuden toteutuminen vuoropäivähoidossa

Lähtökohtana osallisuudelle päivähoidossa voidaan pitää yhteisen kokemuksen ja tietämyksen vaihtoa ja jakamista. Henkilökunnan tehtävänä on luoda mahdollisuus vanhempien osallistumiselle. Vanhempien tulee saada keskustella lapsensa varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä keskustella myös yhdessä muiden vanhempien kanssa päivähoitoyksikön tai lapsiryhmän hoito- ja kasvatustoiminnasta. Lisäksi heillä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön ja osallistua sen arviointiin. (Kaskela & Kekkonen, 2006, 26–27; Järvi 2006, 1-2)

Näihin edellä mainittuihin seikkoihin peilattuna vanhempien osallisuus vuorohoidossa näyttää toteutuvan melko huonosti. Ongelmia ilmenee niin mahdollisuuksien luomisessa kuin tietämyksessä sekä keskinäisessä kanssakäymisessä ja tiedon siirtämisessä. Suureksi ongelmaksi näyttää muodostuvan se, että henkilökunnan ja vanhempien ajatusmaailmat eivät kohta.

Sekä vanhemmat että päivähoidon henkilökunta olivat yhtä mieltä siitä, että keskustelut ovat tärkein yhteistyön muoto. Itse keskustelujen suhteen ajatusmaailma tuntui eroavan suuresti toisistaan. Henkilökunnasta lähes kaikki (16/19) arvelivat käyvänsä paljon keskusteluja vanhempien kanssa. He tiedostivat kyllä, että keskusteluja ei käydä kaikkien vanhempien kanssa yhtä paljon. Joidenkin vanhempien kanssa keskusteluyhteyden luominen koettiin helpommaksi ja silloin keskustelujakin käytiin enemmän. Kaikki vanhemmat eivät heidän mielestään olleet niin kiinnostuneita tai vastaanottavaisia.

”...joka päiväinen kanssakäyminen että jokaisen vanhemman kanssa jutellaan tullessa ja lähdettyä kotiin että että tota aamun kuulumiset ja sitten että miten on päivä mennyt että koen sen hyvin tärkeänä osana sitä meidän työtä kuitenkin se vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö.” (T5)

”...paljon niitäkin vanhempia, jotka välillä näyttää, että hakutilanteessa ei välttämättä olla niin kauheen kiinnostuneita siitä, mitä sille lapselle kuuluu...” (T11)

Vanhempien vastauksista löytyi kahdenlaista linjaa. Puolet (5/10) vanhemmista sanoivat suoraa, että keskusteluja on aivan liian vähän, vain yksi kunnollinen Vasu-keskustelu vuodessa. Päivittäisistä keskusteluista nähtiin, että henkilökunta ei omaaloitteisesti tule keskustelemaan, vastaa kyllä kysyttäessä. Puolet (5/10) oli taas sitä

mieltä, että keskusteluja on riittävästi ja henkilökunnan vaiteliaisuutta pidettiin jopa hyvänä asiana, koska sen katsottiin olevan merkki siitä, että lapsella menee hyvin. Lähes puolet (4/10) vanhemmista koki, että henkilökunnan antama informaatio lapsen päivästä keskittyi enemmän negatiivisiin asioihin.

H: Minkäverran työ keskustellette päiväkodin työntekijöiden kanssa?

V5: Tätä nykyä vähän enemmän, kun mulla palo hermo viime vuonna.Ku. Siis tuli jatkuvasti tätä negatiivista palautetta ”lapsesta”. Ja minähän siellä viimein sitten. En ääntäni oo korottanu sille, mutta sanoin sitten, että nyt mennään jo niillä rajoilla, et ku haen ”lapsen” hoidosta, ni osaakohan kuulkaa ”lapsi” edes kävellä oikein teidän mielestä?...Suoraan palautetta kun annoin, ni siitä sitten keskusteltiin useamman kerran ja homma on toiminut. (V5)

H: Joo. Keskustelletteko hoitajien kanssa ”lapsen” päivästä?

V6: No se on ehkä joo semmonen joo mitä voisi kehittää et hirveesti ei tulla niinku oma-alotteisesti kertomaan et miten siel päivä on mennyt. Et välil ku sinne menee niin hyvä et niinku ne varmaan edes huomaa et sielä on käynyt. (V6)

Äitien kasvatuskäsityksiä ja arvioita päiväkotikasvatuksesta tutkinut Tiilikka (2005, 171) totesi äitien haluavan tietää lapsensa päivän sujumisesta sekä toivovan enemmän aikaa ja panostusta keskusteluihin lapsen asioista. Äidit halusivat enemmän mahdollisuuksia osallistua konkreettisesti päiväkodin toimintaan sekä mahdollisuuksia vaikuttaa. Aho ja Viljakaisen (2013, 49–52) mukaan erityisesti lapsen haku- tai vientitilanteisiin liittyvät keskustelut saattavat jäädä vähäisiksi, jos vastassa on usein eri työntekijä.

Karhuniemi (2013b, 17) on todennut, että kodin ja koulun välisen laadukkaan yhteistyön pohjana on toimiva viestintä. Sama pätee varmasti myös päivähoidon. Karhuniemen mukaan viestintä kuvaa instituution toimintakulttuuria ja arvomaailmaa. Parhaimmillaan hyvä viestintä houkuttelee huoltajia osallistumaan yhteisen kasvatustuun toteuttamiseen.

Tiedonkulun ongelmat vuoropäivähoidossa tiedostettiin molemmin puolin. Työntekijöistä niistä mainitsi 6/19 ja vanhemmista 6/10. Ongelmia oli sekä työntekijöiden välisessä että vanhempien ja työntekijöiden välisessä tiedonkulussa. Ongelmana nähtiin vuorotoiden mukanaan tuomat epäsäännöllisyydet tapaamisissa. Lapsi saattaa olla välillä pitkiäkin jaksoja pois hoidosta ja silloin ei tieto päivähoidosta kotiin kulje. Tie-

tokatkoksia nähtiin syntyvän helposti myös silloin, kun lapsi vuorottelee äidin ja isän kanssa asumisessa. Tieto ei välttämättä tavoita kumpaakin vanhempaa. Myös henkilökunnan keskuudessa tiedonkulun ongelmat nähtiin syntyvän siitä, että työtovereita, joille tieto pitäisi siirtää, ei ehditä nähdä. Kuitenkin työntekijät katsoivat, että suullinen tiedonvälitys olisi paras tapa tiedon siirrossa, viestien kirjoittamiseen ja lukemiseen ei tahtonut löytyä aikaa.

”Saattaa olla viikkoja, et sä et nää koko perhettä.” (T6)

”..tiedonsiirto niinkun vanhempien välille jos on rikkonainen perhe tai.” (T7)

”...pitää muistaa molemmille vanhemmille erikseen aina ilmottaa kaikki asiat ja joissakin kohti on hyvin tarkkanaki oltava, ettei pistä nyt sitte väärän vanhemman lappua tällä viikolla näin, et jos on vaikka äitiviikko, ni ei pane isän lappua siihen kaappiin.”(T8)

” Eli koko syksy on ollut ongelmia tän päiväkodin kanssa, niin tiedon kulku. Niin kun heillä ei tunnu niinku sie-, et multa kyllä tieto kulkee sinne, mutta heillä omilla hoitajien välillä ei kulje.”(V4)

Vanhemmille tulee luoda mahdollisuus osallistua lapsensa, lapsiryhmän, päivähoitoyksikön ja koko kunnan varhaiskasvatuksen suunnitteluun (Kaskela & Kekkonen 2006, 26). Luonnosvaiheessa oleva uusi varhaiskasvatuslaki korostaa vanhempien osallisuutta lasten päivähoidossa. Se edellyttää, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa. Lisäksi lakiluonnoksen mukaan huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, ei pelkästään varhaiskasvatuksen suunnitteluun, vaan myös sen toteuttamiseen ja arviointiin. (Kohti varhaiskasvatuslakia 2014, 23–26.)

Tutkimuksessamme myös vanhempien osallistumisesta ja vaikutusmahdollisuuksista vallitsi erilainen käsitys työntekijöiden ja vanhempien välillä. Lähes kaikki henkilökunnasta (17/19) näkivät yhteistyön esteeksi vanhempien haluttomuuden osallistua tai kiinnostuksen puutteen. Arveltiin, että vuorotyössä käyvien elämä on niin kiireistä ja hektistä, ettei ole aikaa millekään ylimääräiselle.

” Et sitte pitäis, vanhempia varmaan pitäis saada aktivoitua, että olis tällasia yhteisiä tapaamisia. Samallailla pitäis henkilökuntaakin saada

aktivoitua, että mun mielestä tänä päivänä on niin hirveesti kaiken näköistä systeemiä, että ei oo vanhemmat hirveen halukkaita mihinkään.” (T5)

Vanhemmista taas puolet (5/10) viestivät, että he olisivat halukkaita osallistumaan esim. vanhempainiltoihin tai muihin tapahtumiin, mutta työvuorojärjestelyjen vuoksi se ei ole aina mahdollista. Tässäkin viitattiin tiedotuksen ongelmallisuuteen, tieto tapahtumista ei tule riittävän ajoissa.

No ehkä vois niin kun tavallaan, noi esimerkiksi niinkun tulee vanhempainilta niin vois niin kun, ...öö se tulee niin kun viikon tai parin viikon varoitusajalla et just tosiaan mun pitää välillä tietää itse kahdeksaa viikkoa ennen mun työvuorot.et niistä vois tulla hiukan aikaisemmin ne ilmoitukset kotiin. (VI)

Työntekijöiden tulee muistaa, että vanhemmuus, perheen elämä ja koti ovat vanhemmille henkilökohtaisia asioita, joista puhuttaessa on oltava hienovarainen ja kohtelias. Vanhempi on itse omien ihmissuhteidensa asiantuntija, joka tietää parhaiten omat asiansa. (Alasuutari 2006, 90).

Puolet (5/10) vanhemmista halusivat määritellä itse yhteistyön määrän työntekijöiden kanssa omien aikataulujen ja voimavarojensa mukaisesti. Vanhemmat halusivat itse päättää, milloin jaksaa jutella. Joku vanhemmista koki, että mieluiten avautui samantyylliselle/samassa elämäntilanteessa olevalle. Vanhemmat arvostivat sitä, että keskustelujen aikana voi puhua muustakin kuin vain lapsen hoitoon liittyvistä asioista.

”Tietenkin noi vasukeskustelut sitte että varataan se pidempi aika ja siinä ehitään sitte käydä niinku vähä tarkemmin niitä lapsen kehitystä ja kasvua läpi ja sitä varhaiskasvatuskumppanuutta tulee siinä sitten vähä enemmän ja niitä toiveita” (T1)

Omista vaikutusmahdollisuuksistaan lapsensa päivähoitoa koskevista asioista vanhemmat tuntuivat olevan melko tietämättömiä. Joku koki, että ” joo hyvin voi vaikuttaa, kun vie hoitoaikalistan, niin saa sen mukaisesti palvelua”. Yli puolet (6/10) vanhemmista olivat sitä mieltä, että itse päivähoidon sisällöllisiin asioihin ei voi vaikuttaa. Koettiin, ettei yksittäinen ihminen voi vaikuttaa tai sitten arkailtiin ”puuttumasta ammattilaisten asioihin”.

Aika olemattomat vaikutusmahdollisuudet. Ei ole yksittäisellä ihmisellä mitään mahdollisuuksia vaikuttaa systeemeihin. (V7)

Järvi (2006, 4-5) jakaa vanhempien osallisuuden asteen kahdeksan portaisen päätösvaltatikapuumallinsa mukaan seuraavasti: 1) Manipuloitu osanotto. 2) Koristeellinen osanotto. 3) Symbolinen mukanaolo. 4) Määrätty tai ilmoitettu osanotto. 5) Konsultoituva ja ilmoitettu osanotto. 6) Päätösvaltainen osanotto. 7) Aloitteen tekevä osanotto. 8) Kasvatuskumppanuuden mukainen osallisuus.

Jos vanhemmat eivät ole tietoisia omista vaikutus mahdollisuuksistaan ja heillä on tunne, että yksittäinen ihminen ei voi vaikuttaa, jäädään lähtökohtaisesti matalaan osallisuuden asteeseen. Manipuloidussa osanotossa ammattilaiset toimivat omista lähtökohdista käsin ”perheen puolesta tietäjinä”, ilman, että perheeltä itseltään kysytään (Järvi 2006, 4). Vanhemmat olivat monin paikoin tyytymättömiä vuorohoitojärjestelmää kohtaan. Se koettiin hajanaisena ja sen katsottiin sisältävän paljon muuttuvia tekijöitä. Vuorohoitojärjestelmä edustaa monin paikoin vanhempien manipuloitua osanottoa. Vanhemmat eivät pääse vaikuttamaan lapsen hoitopaikan valintaan, vaan viranhaltija osoittaa hoitopaikan kunnan päivähoitopaikkatilanteen mukaisesti.

Vanhempien tunnekokemukset siitä, että ei voi vaikuttaa, tekee heistä koristeellisia osanottajia. Koristeellisessa osanotossa vanhempia käytetään ns. koristeina ja passiivisina osallistujina (Järvi 2006, 4). Vanhemmille tulisi luoda mahdollisuus lapsensa, lapsiryhmän, päivähoitoyksikön ja koko kunnan varhaiskasvatuksen suunnitteluun. (Kaskela & Kekkonen 2006, 26). Yksikään vanhempi ei maininnut osallistuneensa muuta kuin oman lapsensa vasun laadintaan.

Symbolisessa osanotossa vanhemmille annetaan näennäisesti suunvuoro, mutta perimmäisenä tarkoituksena ei ole perheen kuuleminen vaan perheystävällisen kuvan antaminen (Järvi 2006, 4). Tutkimuksemme mukaan vanhemmilta kyseltiin mielipiteitä ja toiveita lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyen, mutta konkreettisia toimenpiteitä ei kuitenkaan aina tapahtunut tai toiveita ei pystytty toteuttamaan organisaatiossa. Vanhemmat toivatkin esille ajatuksensa, että keskusteluissa ylöskirjatut asiat näyttivät unohtuvat mappeihin.

Määrätyssä ja ilmoitetussa osanotossa vanhempia kutsutaan mukaan tietystä syystä ja tietyin ehdoin (Järvi 2006, 4). Tutkimuksemme mukaan tämä näkyi vuorohoidossa tarjottuina mahdollisuuksina osallistua lapsen hoidon aloitukseen ns. pehmeänä laskuna ja mahdollisuutena olla lapsen mukana ensimmäisinä hoitopäivinä tai vapaapäivänä osallistua lapsen kanssa esim. retkelle. Jossakin vuorohoitopäiväkodissa vanhemmille tarjottiin myös mahdollisuutta käydä hoitoa edeltävä aloituskeskustelu perheen kotona ns. kotikäyntinä. Myös vanhempainillat, erilaiset tapahtumat näyttäytyivät vanhempien osallisuuden näkökulmasta ennalta määriteltyinä valmiine aikatauluineen ja ohjelmineen. Vanhempien osallisuus suunnitteluun ja toteutukseen puuttui.

Järven (2006, 4) päätösvaltatikapuiden viides askelma on konsultoiva ja ilmoitettu osanotto. Vuorohoidossa hoidon aloituskeskusteluiden ja Vasu-keskusteluiden voidaan nähdä edustavan tätä tasoa. Siinä työntekijä kantaa päävastuun, mutta vanhemmilta kysellään tarpeita, kokemuksia ja kehittämissuhteita. Tutkimuksemme vanhemmat toivat kuitenkin esille tunteensa, että keskusteluissa ylöskirjatut asiat eivät ylety käytännön tasolle.

Päätösvaltatikapuiden kolme ylintä porrasta; päätösvaltainen osanotto, aloitteen tekevä osanotto ja kasvatuskumppanuuden mukainen osallisuus näyttäisivät jäävän vuoropäivähoidossa kokonaan saavuttamatta. Päätösvaltainen osanotto edellyttäisi vanhempien vaikutusvaltaa varhaiskasvatuksessa lapsi-, yksikkö- ja kuntatasolla. Aloitteen tekevässä osanotossa vanhempien tulisi itse suunnitella ja organisoida omaa osallistumistaan. Kasvatuskumppanuuden mukainen osallisuus edellyttäisi vanhempien mukana oloa toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa sekä vanhempien vertaistoiminnan vahvistamista.

6.3 Vanhemmat vuoropäiväkotiyhteisön jäseninä

Vanhempien tai työntekijäin haastatteluissa ei suoraan kysytty yhteisöllisyydestä, mutta yhteistyötä käsittelevistä vastauksista etsimme viittauksia yhteisöllisyyteen kuuluvista tekijöistä. Yhteisöllisyyden kokemuksen edellytyksenä on, että ihminen kokee osallisuutta ja tuntee kuuluvansa yhteisöön. Hänellä pitää olla kokemus mahdollisuudesta osallistua, tulla kuulluksi ja huomioon otetuksi. Kaskelan ja Kekkosen (2006,

25–27) mukaan kasvatuskumppanuuden tavoitteena on lisätä vanhemman konkreettista osallistumista, mutta myös vahvistaa kokemuksellista osallisuutta eli tunnetta, että kuuluu osana kasvatusyhteisöön. Heidän mukaansa vastavuoroinen tiedonvaihto, merkitykselliset kohtaamiset ja tunnepohjainen sitoutuminen aikaansaavat kokemuksellista osallisuutta.

Edellisessä luvussa kerroimme, että vuorohoidossa vanhempien osallisuus toteutuu melko huonosti. Tämä heijastuu myös vanhempien mahdollisuuteen kokea itsensä päiväkotiyhteisön jäsenenä.

Henkilökunnan ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa ilmeni myös ongelmia ja puutteita. Vanhemmista puolet (5/10) kokivat keskustelut vähäisiksi ja lähes puolet (4/10) negatiivisiin asioihin keskittyviksi. Yhteisöllisyyden kehittymiseen tarvitaan kuitenkin vuorovaikutusta, vastavuoroisuutta ja keskustelua jäsenten kesken. (Kohvakka 2007, 12–14). Yleisesti yhteisöllisyyden voidaan nähdä merkitsevän ihmisten myönteistä yhdessäoloa ja vuorovaikutusta (Haapamäki 2000a, 14).

Vuorohoidon puitteet sinänsä saivat myönteistä palautetta. Vanhemmat (3/10) kiittelivät vastauksissaan vuorohoitopaikkojen kodinomaisuutta. Myös henkilökunta (11/19) koki, että vuorohoidossa varsinkin iltaisin ja viikonloppuisin on aikaa leppoisaan yhdessäoloon, kun ei tarvitse noudattaa tarkkaa päiväohjelmaa. Henkilökunnan puolelta tuli myös kokemus, että vuorohoidossa pääsee ikään kuin lähemmäksi ihmisiä, kun tapaa heitä eri vuorokaudenaikoina, erilaisissa vireystiloissa.

Vanhemmilla oli pääosin positiivinen asenne hoitopaikkaa ja henkilökuntaa kohtaan. Arvostettiin henkilökunnan tekemää työtä. Vanhemmat katsoivat kuitenkin itse vuorohoitajärjestelmän tuovan mukanaan erilaisia haasteita. Ongelmalliseksi koettiin henkilökunnan suuri vaihtuvuus, joka estää paremman tutustumisen. Työvuorojen kierrosta johtuen saattaa mennä pitkiäkin aikoja, jopa viikkoja, työntekijän ja vanhemman kohtaamiseen. Tämä hankaloittaa ja jopa estää paremman tutustumisen. Monin paikoin myös koko vuorohoitosysteemi koettiin hajanaiseksi, kun sitä järjestettiin eri paikassa, kun lapsen muu päivähoito. Tämä tuo mukanaan paljon vaihtuvia ja muuttuvia tekijöitä, joka niin ikään hankaloittaa tutustumista. Myös lasten suuri vaihtuvuus ryhmässä koettiin ongelmalliseksi. Vanhemmista suurin osa (7/10) kokivatkin, että he eivät tunne lastensa hoitokavereita tai heidän vanhempiaan.

Myös henkilökunta koki työssään haastavaksi suuren määrän muuttuvia tekijöitä. Koettiin, että mitä suurempi yksikkö, sitä vaikeampi on tutustua vanhempiin ja luoda heidän kanssaan kasvatuskumppanuuden mukainen yhteistyösuhde.

”...se kasvatuskumppanuus on varmasti hyvä asia, mutta mä en tiää sitä kään et miten se toimii sitte tässä näin isossa ja tässä tämmösessä, ku se vaaditaan ilmeisesti kuitenkin semmosta läheistä yhteistyötä.” (T2)

”...lasten suuri lukumäärä ja sit kun niitä kontakteja on niin hirveesti et pitäis olla, kolmenkymmenen lapsen tai kolmenkymmenen perheen asioista jollain tavalla kuitenkin perillä ja ja muistaa kaikkien tiettyjä tapoja ja tyylejä niin se on varmaan se haastavin että(..) pienemmät lapsiryhmät olis aika kova sana.” (T9)

”...vuorohoitajien pitää tuntea n. 80 perhettä ja niiden tilanteet, että se on kyllä haaste tälle kasvatuskumppanuudellekin.” (T10)

Kanssakäymisessä henkilökunnan kanssa vanhemmat arvostavat sitä, että puhutaan muustakin kuin lapsen hoitoon liittyvistä asioista. Myös suurin osa (16/19) työntekijöistä katsoi, että olisi hyvä tuntea perhe kokonaisuutena ja huomioida sitä keskusteluissa. Tämä koettiin kuitenkin melko suurena haasteena, kun suuressa yksikössä voi olla 80 perhettäkin.

Kohvakka (2007, 12–14) toteaa, että päivähoitossa yhteisöllisyys tulisi nähdä yhteistyönä, yhdessä tekemisenä ja yhdessä suunnitteluna. Nämä elementit näyttävät puuttuvan vuorohoidosta lähes täysin. Vanhemmat eivät olleet edes kovin tietoisia omista mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa. Työntekijöillä puolestaan oli käsitys, että vanhemmat eivät ole kiinnostuneita osallistumaan. Kaskela ja Kronqvist (2008, 25) korostavat päiväkotiyhteisöstä puhuessaan, että vanhemmille on tärkeää tuntea itsensä tervetulleiksi lapsensa päivähoitopaikkaan; heitä kiinnostaa oman lapsensa toiminta ja hyvinvointi. Vanhemmista 2/10 toi esille kokemuksensa, että he eivät kokeneet itseään tervetulleiksi lapsensa hoitopaikkaan. He arvelivat henkilökunnan kokevan jopa ärsytystä, jos vanhempi tuonti- tai hakutilanteessa viipyi pidempään päiväkodissa. Toisaalta vanhemmat (3/10) harmittelivat sitä, että heidän saapumistaan päiväkodille ei huomioida millään tavalla. Samansuuntaisia havaintoja ovat tehneet myös Aho ja Viljakainen (2013, 49 -52) vertaillen päiväkotien ja vuoropäiväkotien vanhempien tyytyväisyyttä yhteistyöhön.

Vanhemmista 2/10 piti tärkeänä vapaamuotoisia kokoontumisia, joihin voidaan osallistua koko perheellä. Myös osa henkilökunnasta (4/19) toi esille, että koko perheen tapahtumat ovat aikojen saatossa osoittautuneet suosituiksi. Niitten järjestäminen kuitenkin nähtiin työlääksi ja ylimääräistä ponnistelua vaativaksi.

7 POHDINTA

Tutkimuksessamme tarkastelimme, miten ja millaista kasvatusyhteistyötä vuoropäivähoidossa toteutetaan vanhempien ja henkilökunnan välillä. Yhteistyökäytännöt olivat tarkastelussa lähinnä siltä kannalta, kuinka ne tukevat vanhempien osallisuutta ja mahdollisuutta kokea itsensä kasvatusyhteisön jäseneksi. Tavoitteenamme oli kartoittaa hyviksi havaittuja yhteistyökäytäntöjä, mutta myös nostaa esiin kehittämistä vaativia kohtia.

Peilasimme esiinnousseita yhteistyökäytäntöjä ja kohtia teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin. Kaskelan ja Kekkosen (2006, 26–27) mukaan vanhempien osallisuuden kokeminen edellyttää mahdollisuutta osallistua, tulla kuulluksi ja huomioon otetuksi. Osallistuminen edellyttää tietoa. Lähtökohtana osallisuuden kokemiselle päivähoidossa voidaan pitää yhteisen kokemuksen ja tietämyksen vaihtoa ja jakamista. Tarkastelimme mm. näiden edellä mainittujen asioiden toteutumista käytettyjen yhteistyömuotojen suhteen.

7.1. Tulosten tarkastelua

Vuoropäivähoidossa käytetyt yhteistyömuodot vanhempien ja työntekijöiden välillä näyttivät olevan hyvin samankaltaista kuin päiväpäivähoidossa. Yhteistyömuodoiksi mainittiin päivittäiset keskustelut, Vasu-keskustelut, päivähoidon aloituskeskustelut, erilaiset juhlat ja vanhempainillat. Tiedonkulussa käytettiin välineenä perinteisiä paperiviestejä, sähköpostiviestintää, reissuvihkoja, Lapsen päivä-lappusia ja jonkin verran tekstiviestejä.

Vanhempien kokemus yhteistyöstä vuoropäivähoidon kanssa oli kaksijakoinen. Toisaalta oltiin tyytyväisiä, mutta kuitenkin jotenkin oltiin myös tyytymättömiä. Syytä tyytymättömyyteen ei kuitenkaan välttämättä osattu eritellä.

”Toisaalta se on ihan hyvä paikka niiku lapsen olla, mut niinku en mä kuitenkaan ehkä mitään kauheen korkeet arvosanaa kuitenkaan niinku antais.” (V4)

Tutkimuksemme kanssa hyvin samansuuntaisia tuloksia sai myös Yle (2015) teke-
mässään nettihaastattelussa, jossa kysyttiin vanhemmilta, millaisia kokemuksia heillä
oli päivähoidon kanssa käydyistä keskusteluista. Suurin osa vastaajista oli tyytyväisiä
päivähoidon kanssa tehtävään kasvatuskumppanuuteen, mutta esille nousi myös on-
gelmia. Vanhemmat kertoivat, että päivähoidon henkilökunta saattaa arvostella lapsen
käytöstä joka päivä – pahimmillaan lapsen kuullen. Hyvät asiat lapsen päivästä unoh-
detaan kertoa tai ne ohitetaan. Monen vanhemman mukaan palaute riippui sen antajas-
ta tai henkilökemioiden yhteensopivuudesta. Vanhempien kykyä arvioida omaa las-
taan saatettiin myös kyseenalaistaa. Vanhemmat halusivat tietää enemmän lastensa
päivistä; mitä päiväkodissa tapahtuu lapsen hoidon aikana ja miten lapsi pärjää ryh-
mässä. Vanhemmat halusivat tulla itsekin paremmin kuulluiksi.

Tutkimuksessamme sekä vanhemmat että työntekijät mainitsivat tärkeimmiksi yhteis-
työmuodoiksi päivittäiset keskustelut ja tiedonvaihdot lapsen asioista, Vasu- keskus-
telut ja päivähoidon aloituskeskustelut. Sen sijaan siitä, kuinka hyvin nämä käytännössä
toteutuivat, näytti vallitsevan hyvin erilaisia käsityksiä työntekijöiden ja vanhempien
keskuudessa. Myös syyt ongelmiin nähtiin eritavalla.

Vanhempien ja vuorohoitopäiväkodin työntekijöiden välisessä vuorovaikutuksessa
koettiin olevan ongelmia. Työntekijä ja vanhemman kohtaaminen saattoi olla satun-
naista työvuorojen takia. Vasu -keskustelu ja hoidon aloituskeskustelut eivät välttä-
mättä onnistuneet toivotulla ja odotetulla tavalla. Puolet vanhemmista koki, että yli-
päänsä keskusteluja henkilökunnan kanssa oli vähän. Vanhempien puolelta tuli näke-
mys, että henkilökunnalla ei ole halukkuutta keskusteluun tai sitten heidän aloittaman-
sa keskustelut painottuivat liiaksi negatiivisiin asioihin. Lähes kaikki työntekijät olivat
sitä mieltä, että he keskustelivat paljon vanhempien kanssa. He kyllä tiedostivat, että
kaikkien vanhempien kanssa ei keskusteltu yhtä paljon ja syyksi he mainitsivat van-
hempien haluttomuuden tai vastaanottavaisuuden puutteen.

Puolet haastatelluista vanhemmista kertoi haluavansa itse määrittellä yhteistyön määrän ja ajankohdan omien aikataulujensa ja voimavarojensa mukaisesti. Esimerkiksi pitkän yötyöputken jälkeen ei katsottu olevan paras ja vastaanottavaisin aika syvällisille keskusteluille. Työntekijöiden näkökulmasta tämä vanhempien oma määrittely saatettiin tulkita vanhempien haluttomuutena yhteistyöhön. Työntekijät toivat esille näkemyksensä, että yhteiselle keskustelulle ei löytynyt aikaa, koska vanhemmat olivat niin kiireisiä. Väärinkäsitysten välttämiseksi ja vanhempien osallisuuden kannalta on tärkeää, että työntekijät ja vanhemmat sopivat keskenään selvät ”pelisäännöt”, joiden mukaan toimitaan. Työntekijältä vaaditaan kykyä tiedostaa, milloin vanhempi on vastaanottavampi ns. kasvatuskumppanuusvalmis. Kasvatuskumppanuuden kehittyminen vaatii aikaa ja yhteisiä kohtaamisia.

Kaskelan ja Kekkosen (2006, 26) mukaan vanhemmille tulee luoda mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa, lapsiryhmän, päivähoitoyksikön ja koko kunnan varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Se tarkoittaa vastavuoroista keskustelua kasvatusarvoista, -käsityksistä ja -menetelmistä sekä erilaisten näkemysten yhteensovittamista. Vanhempi voi osallistua päivähoitoon kasvatuskeskusteluissa, vanhempainilloissa, juhlien ja tapahtumien järjestämisessä tai osallistumalla vanhempaintoimikuntaan, mutta myös päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Vanhempien omaehtoinen ja oma-aloitteinen tekeminen, puhuminen ja jakaminen vahvistavat osallistumista.

Jotta vanhemmat voisivat osallistua lapsensa päivähoitoon liittyviin asioihin, he tarvitsevat tietoa, tietoa omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja tietoa päivähoidon toiminnasta. Tutkimuksemme mukaan vanhemmat olivat melko tietämättömiä vaikutusmahdollisuuksistaan ja päiväkodin toiminnasta. Koettiin, ettei yksittäinen ihminen voi vaikuttaa ja toisaalta arasteltiin astumista ammattilaisten reviirille. Sekä työntekijät että vanhemmat toivat esille myös päivittäiseen toimintaan liittyvät tiedonkulun ongelmat.

Tutkimuksemme mukaan vanhempien osallisuus vuoropäivähoidossa näyttää olevan vähäistä ja sitä kautta myös heidän mahdollisuutensa kokea itsensä kasvatusyhteisön jäseneksi jää heikoksi. Yhteisöllisyyden sijaan tutkimustuloksia tarkastellessa tulee vahvasti kuva kahdesta eri maailmasta vanhempien ja työntekijöiden välillä. Yhteistyöstä heijastuu olettamusten ja arveluiden maailma. Ellei asioista puhuta niiden oi-

keilla nimillä, arastellaan asioiden puheeksi ottamista ja tehdään olettamuksia ja tulkintoja, ollaan yhteistyön suhteen hataralla pohjalla. Esimerkkinä; vanhempi kokee, ettei häntä huomioida, kun ei tulla eteiseen vastaan hänen tuodessaan lastaan. Syy voikin olla, ettei koko lapsiryhmästä vastuussa oleva työntekijä pysty irrottautumaan aamupalan valvonta tilanteesta. Tietämättömyys ja olettamukset ovat sujuvan yhteistyön esteenä. Onko sovittu käytänteistä, joista pitää osapuolten kesken sopia? Karilan (2006, 101) mukaan työntekijöiden toimintatapa tulo- ja lähtötilanteissa tuottaa vanhemmille kuvaa lapsen elämästä päivähoitossa.

Socassa tehdyn tutkimuksen mukaan henkilökunta jakautuu vanhempiin ja heidän mielipiteisiin suhtautumisen suhteen kolmeen ryhmään: asiantuntija-, asiakkuus- ja kumppanuusnäkökulmiin. Asiantuntijanäkökulma painottaa työntekijän osaamista, eikä vanhempien mielipiteillä ole arvoa. Asiakkuusnäkökulmassa pyritään huomioimaan vanhempien mielipiteitä ja toiveita. Kumppanuusnäkökulma painottaa kasvatus-työn yhteistä tekemistä. (Venninen ym. 2011, 11–23.)

Asiantuntijanäkökulma, joka painottaa työntekijän osaamista vanhempien mielipiteistä piittaamatta, näkyi tutkimuksemme perusteella siten, että vanhemmille ei tarjottu todellista mahdollisuutta osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen tai arviointiin. Tutkimuksemme asiakkuusnäkökulma puolestaan näkyi haastateltujen työntekijöiden pyrkimyksenä kysyä vanhempien mielipiteitä, toiveita ja ehdotuksia lapsen kasvatukseen liittyen erityisesti hoidon aloituskeskustelussa. Perheelle tarjottiin mahdollisuutta keskustella lapsen asioista työntekijän kotikäynnillä tai hoitopaikassa. Työntekijät pyrkivät huomioimaan ja toteuttamaan vanhempien toiveita, mutta käytännössä haasteita ilmeni ajan ja resurssien puutteesta johtuen. (Venninen ym. 2011, 11–23.)

Kasvatustyön yhdessä tekeminen kumppanuusnäkökulman mukaisesti näyttäytyy vuorohoidossa haastattelujen perusteella kasvatuskumppanuuteen pyrkimisenä vuorohoidon käytännön haasteista huolimatta. Aloituskeskustelujen käymisellä ja pehmeällä laskulla päivähoitoon työntekijät pyrkivät ottamaan huomioon vanhempien ajatukset ja toiveet lapsen hoitoon liittyen. Haastatteluissa ei kuitenkaan tullut vanhempien suunnalta mainintaa yhdessä lapsen kasvatuksellisiin asioihin liittyvistä keskusteluista, joissa kasvatuskumppanuus todentuisi käytännön tasolle. (Venninen ym. 2011, 11–23.)

Myös Järven (2006, 4) päätösvaltatikapuu -mallin mukaan vanhempien osallisuuden toteutumisessa vuorohoitopäiväkodissa on kehitettävää. Mallin kahdeksan askelmaisesta portaikosta kolme ylintä porrasta; päätösvaltainen osanotto, aloitteen tekevä osanotto ja kasvatuskumppanuuden mukainen osallisuus näyttivät jäävän kokonaan saavuttamatta. Päätösvaltaisessa osanotossa vanhempien tulisi saada vaikutusvaltaa varhaiskasvatuksessa lapsi-, yksikkö- ja kuntatasolla. Aloitteen tekevä osanotto edellyttäisi, että vanhemmat saisivat itse suunnitella ja organisoida omaa osallistumistaan. Kasvatuskumppanuuden mukaisessa osallisuudessa vanhemmat tulisi ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin sekä heitä pitäisi kannustaa vertaistoimintaan yhdessä muiden vanhempien kanssa.

7.2. Hyviä käytäntöjä

Kuten kasvatuskumppanuuden periaatteissa myös tutkimuksessamme hoitosuhteen aloituskeskustelu nousi tärkeäksi. Jo ensimmäinen kohtaaminen antaa vanhemmille mielikuvan yhteistyön sujuvuudesta ja tämä mielikuva on pohjana kasvatuskumppanuuden rakentumiselle. Tutkimuksessamme haastatelluista työntekijöistä suurin osa kiinnitti lapsen hoidon aloitukseen erityistä huomiota. Joissakin vuorohoitopäiväkodeissa vanhemmat saivat valita, pidettiinkö keskustelu perheen kotona vai päiväkodissa. Vanhempien kuunteleminen sekä toiveiden ja ehdotusten kysyminen tulevalle yhteistyölle on tärkeä perusta. Erityisesti tiedonvaihdon käytänteet tulee sopia yhdessä ja ne tulee kirjata yhteisinä sopimuksina.

Joissakin vuorohoitopäiväkodeissa hoidon aloitukseen satsattiin mm. työvuorojärjestelyillä, siten että aloituskeskustelun perheen kanssa käynyt työntekijä oli aina työvuorossa lapsen aloittaessa päivähoiton. Tämä aloituskeskustelun käynyt työntekijä pyritti nimeämään myös lapsen omahoitajaksi. Varsinkin pienempien lasten vanhemmat olivat kokeneet hyväksi, että lapselle oli nimetty oma hoitaja, johon lapsi sai ”leimautua”.

Tutkimuksessamme yhdessä päivähoitoyksikössä oli kokeiltu ryhmävasun tekemistä yhdessä ryhmän vanhempien ja henkilökunnan kesken. Palaute ryhmä-vasusta oli positiivinen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31) todetaan, että vanhemmille kuuluu antaa mahdollisuus osallistua hoitopaikan varhaiskasvatussuunni-

telmaan laadintaan ja arviointiin yhdessä muiden vanhempien kanssa. Ajatuksena on, että koko kasvatusyhteisö olisi sen yhdessä laatinut, se olisi aktiivisessa käytössä ja sen sisältö on sekä vanhempien että henkilöstön tiedossa. Vanhemmilla on mahdollisuus seurata tavoitteiden toteutumista ja henkilöstön tulisi sekä arvioida että kehittää suunnitelmaa määrääjain ja aina tarvittaessa. Toisiko yhteistyö Vasun laadinnassa vuorohoitoon lisää yhteisöllisyyttä ja vanhempien osallisuuden kokemuksia lapsensa arkeen? Saataisiinko vanhempien ääni paremmin kuuluviin?

Joissakin vuoropäiväkodeissa oli pienten lasten kohdalla käytössä Minun päiväni - laput, joihin päivän aikana kerättiin tietoa lapsen syömisistä, nukkumisista, leikkimisistä ja muista tärkeistä asioista. Päivän päätteeksi vanhemmat saivat lapun kotiin viemiseksi. Vanhemmat olivat kokeneet tämän tiedonsiirron erittäin positiivisena ja kokivat näin saavansa haluamaansa tietoa lapsensa päivän sujumisesta. Kaskela ja Kronqvistin (2008, 23) mukaan arjen kokemusten, tapahtumien ja pohdintojen jakaminen vanhempien ja työntekijöiden kesken muodostavat lapsesta kokonaiskuvaa. Vanhemmille on tärkeää saada kuulla työntekijältä, miten hänen lapsensa on nähty hoidossa. Sen vuoksi päivittäisillä kohtaamisilla ja keskusteluilla on luottamuksellisen ja kasvatuskumppanuutta syventävän suhteen syntymiselle tärkeä merkitys.

Lapsen hoitoon jääminen ei aina suju ongelmitta ja tällöin vanhempaa jää helposti askarruttamaan lapsen hoidossa olon sujuminen. Jossakin vuorohoitopäiväkodissa vanhempien huolta haluttiin helpottaa puhelimella lähetetyillä teksti- tai kuvaviesteillä. Iloinen kuva leikkivästä ja touhuavasta lapsesta varmasti piristää huolestuneen vanhemman mieltä. Samalla se lisää luottamusta päivähoidon sujumiseen.

Yhteistyömuotona vanhemmat arvostivat koko perheen yhteisiä vapaamuotoisia koontumisia. Myös työntekijöiden puolelta tuotiin esille näkemys, että tapahtumat, joihin voitiin osallistua koko perheellä, olivat suosituimpia. Yhteisillä tapahtumilla pystyttiin myös kokoamaan perhettä yhteen. Vanhempien mukaan otto jo toiminnan suunnitteluvaiheessa toisi paremmin vanhempien äänen kuuluviin.

Monessa työntekijän haastattelussa tuli esille, että vanhemmat eivät ole halukkaita osallistumaan mihinkään ylimääräiseen. Vanhempien puolelta tuli kuitenkin esille halukkuutta osallistua. Joku vanhemmista kertoi olleensa aamulla ennen töihin menoa avustamassa lapsensa hoitoryhmää luistinten jalkaan laitossa, toinen kertoi osallistu-

neensa vapaapäivänään lapsensa kanssa ryhmän retkelle. Kun tiedetään, että henkilöresurssit ovat tiukat, pienikin apu vanhemmilta kannattaa aina ottaa vastaan. Vanhempien osallistumisesta kannattaa tehdä arkipäivää ja heille tulee luoda todellisia osallistumisen mahdollisuuksia.

7.3. Kehittämiskohtia

Miksi vuorovaikutus vanhempien ja työntekijöiden välillä tuottaa ongelmia? Avoimen keskusteluyhteyden syntyminen edellyttää luottamusta. Luottamus muodostuu kuulemisen ja kunnioituksen periaatteista. Luottamuksen syntymiseen tarvitaan aikaa, yhteistä vuoropuhelua ja kohtaamisia. Luottamuksen rakentumiseen vaikuttaa vanhempien mahdollisuus olla mukana lapsen kasvatukseen, hoitoon ja opetukseen liittyvissä asioissa. Vanhempien ajatusten ja toiveiden kuunteleminen mahdollistavat heidän osallisuutensa oman lapsensa hoitoon ja kasvatukseen. Päivittäinen, arkinen vuoropuhelu luo pohjaa luottamukselle ja yhteiselle ymmärrykselle lapsesta. Keskeisenä tavoitteena on luoda luottamuksellinen ilmapiiri vanhempien ja päivähoiton henkilöstön väliselle vuorovaikutukselle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36–37).

Luottamuksellisten suhteiden luominen vuoropäiväkodissa on haasteellista. Vanhemmat ja henkilökunta toivat tutkimuksessamme esille, kuinka satunnaista vanhempien ja yksittäisten työntekijöiden tapaaminen voi olla. Joskus voi mennä jopa viikkoja tapaamisten välillä. Samoin vanhemmat toivat esille työntekijöiden suuren vaihtuvuuden. Nämä tekijät tietysti vaikeuttaa alun perinkin molemmin puolista tutustumista, joka on kuitenkin edellytyksenä luottamuksellisen suhteen syntymiselle.

Karilan (2006, 101) mukaan tarvitaan riittävä määrä yhteisiä kohtaamisia ja aikaa, jotta vanhempien ja työntekijöiden välille syntyisi luottamuksellinen suhde. Yhteistyösuhteessa toisen osapuolen tapojen tunteminen ja kokemuksen kautta luottamaan oppiminen ovat kumppanuuden syntymisen perusedellytyksiä. Vuorohoidossa jatkuvasti vaihtuvat lapsiryhmät ja työntekijöiden vaihtuvuus asettavat suuria haasteita luottamuksellisten suhteiden kehittymiselle.

Karilan (2006, 288) tutkimuksen mukaan suurin osa tulo- ja lähtökeskusteluista on tervehdysluonteisia ja päivän rutiineja koskevia. Pääpaino keskusteluissa on lapsen

käyttäytymiseen, terveyteen ja koti- ja päiväkotiarjen sujumiseen liittyvissä asioissa. Nämä ns. ovensuukeskustelut eivät ole syvällisen keskustelun paikkoja, sillä läsnä on usein myös muita vanhempia, lapsia tai jopa lapsiryhmä. Työntekijä joutuu jakamaan huomionsa samanaikaisesti monelle eri taholle. Näin ollen kasvatuskumppanuuden toteuttaminen vaatii erikseen sovittuja pidempiaikaisia keskusteluja, joissa keskitytään paremmin lapsen kasvatukseen liittyviin asioihin.

Sekä päivähoidon henkilökunta että vanhemmat pitivät tärkeinä Vasu -keskusteluja, joissa päästään lähemmäksi lapsen arkea sekä kodin että päivähoidon alueella. Vasu-keskustelun merkitys ei kaikille vanhemmille ollut kuitenkaan avautunut, joku näki sen pakollisena kaavakkeiden täyttämisenä tai henkilökunnan taholta tulevana lapsen arviointina. Osa vanhemmista, jotka kokivat keskustelun hyväksi ja tarpeelliseksi, epäilivät, että ylöskirjatut asiat unohtuvat mappeihin.

Alasuutari (2012, 104) on tutkinut vanhempien ja työntekijöiden välisiä Vasu-keskusteluja. Hänen mielestään vanhemman ja henkilökunnan välinen keskustelu ei voi olla tasa-arvoista, koska siinä on aina kyse institutionaalisesta kohtaamisesta. Keskusteluissa osallistujia-asemia kehystävät tietynlaiset toiminnan ja käyttäytymisen odotukset, mahdollisuudet ja rajat. Onko näitä rooleja ja rajoja mahdollisuus rikkoa? Ammatillinen asiantuntijuus on aina päivähoidon työntekijällä, mutta yhtä tärkeää on tunnustaa vanhemman asiantuntijuus oman lapsensa tuntijana. Ammatillisuus on säilytettävä myös yhteistyöhön haluamattomien tai ns. hankalien vanhempien kanssa. Vastuu yhteistyön aloittamisesta ja ylläpitämisestä on aina päivähoidon työntekijällä.

Kasvatuskumppanuudessa suositellaan kotikäyntiä ensimmäiseksi kohtaamiseksi. Koti koetaan paikaksi, jossa vanhemmat ja työntekijä voivat kohdata toisensa myönteisessä ilmapiirissä ja kokea helpommin tasavertaisuutta. Työntekijältä poistuu valta ja oikeus rajata oma ja toisten toimijuutta. Kekkosen tutkimuksissa (2012, 143) kotikäynti nähdään neuvotteluna, sopimisena, osapuolten tasavertaisuutena aloitteellisuuden ja asiantuntijuuden suhteen sekä dialogisuutena.

Tutkimuksessamme mukana olevien työntekijöiden keskuudessa kotikäynnit eivät tuntuneet olevan kovin suosittuja. Työntekijät perustelivat kotikäyntien vähäisyyttä ajanpuutteella. Niihin käytetty aika on pois perustehtävästä eli lasten hoidosta, kasva-

tuksesta ja ohjauksesta. Lisäksi jotkut työntekijät arvelivat vanhempien kokevan kotikäynnit kiusallisina viranomaistarkastuksina.

Vanhemmilla on kuitenkin aina oikeus päättää haluavatko tapaamisen kotona vai päiväkodilla. Koti saattaa olla luontevampi paikka jutella perheen tavoista ja tottumuksista sekä tutustua lapsen arkeen hänen omassa ympäristössään, esimerkiksi miten hän tutustuu vieraisiin ihmisiin ja miten toimii kotona? Työntekijä astuu ns. kylään perheen maailmaan, ottaen vierailija-roolin ja tutustuu perheeseen tämän omalla maaperällä. Auttaako tämä luomaan avoimemman kasvatuskumppanuussuhteen? Työntekijä käy lapsen kotona auttaakseen lasta siirtymään päivähoitoon, tutustuakseen lapseen ja saadakseen tietoa lapsesta ja perheestä.

Aloituskeskustelussa tutustuvat lapsen vanhemmat ja kasvattaja toisiinsa. Näin luodaan pohjaa tulevalle yhteistyölle, jossa lapsi on keskiössä. Pehmeä lasku mahdollistaa rauhallisen tutustumisajan molemmille osapuolille. Työntekijä kuulee vanhempien toiveet lapsensa päivähoitoon liittyen. Kuinka monella vanhemmalla on mahdollisuus osallistua lapsensa hoidon aloittamiseen lapsen tarpeiden mukaisesti? Työelämän tulisi sallia myös vanhemmille mahdollisuus olla riittävän pitkän aikaa esim. alle 3v lapsensa tukena päivähoiton aloitus vaiheessa.

Kekkosen (2012, 103 -105) tutkimuksessa tuli esille myös, että henkilökunta saattoi kokea oman ammatillisuutensa uhatuksi, jos sovittu tapaaminen, ei mennyt hänen suunnitelmiensa ja ohjailunsa mukaisesti. Samoin työntekijät kokivat ammatillisuutensa uhatuksi liiallisen tuttavallisuuden myötä. Ammatillaiset katsoivat, että heidän on vaikea hoitaa työasioita vanhempien kanssa, jos he ovat liian läheisiä. Vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen on silloin hankalaa. Lisäksi he kokivat rajanvedon työasioiden ja vapaa-ajan välille vaikeaksi. Tämä kuulostaa oudolta. Ensinäkin luulisi, että mitä läheisemmät ja avoimemmat välit vanhempiin on, sen helpompi on tuoda yhteiseen keskusteluun kaikenlaisia asioita. Toisekseen eikö ammatillisuus ole juuri sitä, että työntekijä ottaa vastuun keskusteluista ja osaa laittaa tarvittavat rajat. Ammatillinen keskustelu on aina tietoista toimintaa, jossa työntekijä tiedostaa oman ajattelunsa ja toimintansa vaikutukset keskustelun kulkuun (Nummenmaa 2011, 26).

Osa vanhemmista koki myös, että haluaa avautua mieluummin samantyyliselle tai samassa tilanteessa olevalle. Työntekijän näkökannalta Kekkonen (2012) korostaa, että kasvatuskumppanuus on ammatillinen yhteistyösuhde, ei vertaissuhde eikä ystävyys-

suhde. Kasvatuskumppanuus ei voi vaihdella sen mukaan, kenen kanssa kasvattaja tulee toimeen ja kenen ei. Vuorovaikutustilanteissa, joissa aikuisten kemiat eivät toimi, tarvitaan työttömin keskinäistä keskustelua ongelmista ja yhteistä pohdintaa sekä vastuun jakamista.

Muutamissa tutkimuksessamme mukana olleissa vuorohoitopäiväkodeissa henkilökunta oli käynyt kasvatuskumppanuuskoulutuksen ja kokivat sen hyväksi, vaikkakin epäilyjä kasvatuskumppanuuden toteutumiseksi vuoropäivähoidossa esitettiin sen moninaisten muuttujatekijöiden vuoksi. Varsinainen vertaistuki vanhempien kesken näytti olevan olematonta. Vanhemmat kertoivat, että eivät tunne lapsensa hoitokavereita tai heidän vanhempiaan.

Karila (2006,107) nostaa esille Alasuutarin (2003) tutkimuksen, jonka mukaan vanhemmat arvostavat päivähoidon ammattilaisia. Joskus luottamus ja oman vanhemmuuden vähättely voi merkitä kasvatustalouden vapaaehtoista luovuttamista ammattilaisille. Vanhempien todettiin olevan erityisen aktiivisia silloin kun kyse oli lapsen onnellisuudesta tai perustarpeista huolehtimisesta. Tutkimuksessamme hoidon aloitus nähtiin tärkeänä sekä vanhempien että vuorohoidon ammattilaisten näkökulmista. Vuoropäivähoidossa työntekijät kertoivat panostavansa hoidon aloitusvaiheeseen ja lapsen huomioimiseen hoidon alkaessa. Myös Forsmanin opinnäytetyössä (2010, 52 - 54) päivähoidon aloitus ja päivittäiset kohtaamiset nähtiin merkityksellisinä sekä yhteistyön rehellisyys, aitous ja luottamuksellisuus. Henkilökemioiden yhteensopivuus vanhempien ja hoitajien välillä mainittiin myös tärkeinä.

Dialogisuuteen pääseminen edellyttää tietoista ponnistelua kasvatuskumppanuussuhteen aikaan saamiseksi. Tällöin kumpikin osapuoli voi tuoda omat näkemyksensä keskusteluun ja niiden pohjalta etsitään yhteistä näkemystä asiasta. Kekkonen (2012, 118) toteaa, että päivähoidon henkilökunnan haasteena on omaksua toimintamalli, jossa siirrytään tiedon jakamisesta ja informaatiolla ohjaamisesta dialogisen vuorovaikutuksen, käytäntöjen ja puhetapojen käyttäjäksi. Eli muutoksen pitää lähteä liikkeelle ennen kaikkea henkilökunnan asenteesta. Mutta onko pohjimmiltaan kyse pelkistä asenteista ja niiden muuttamisesta? Asenteen lisäksi tarvitaan päivähoidon johdon tasolta arvostusta yhteistyötä kohtaan. Mutta myös riittäviä resursseja, eli aikaa, ohjausta toteuttaa yhteistyötä perheiden kanssa. Lisäksi työyhteisössä yhteisiä arvokeskusteluja siitä, mitä pidetään tärkeänä, mitä tavoitellaan ja miten tavoitteet saavutetaan.

Vanhempien osallisuus ja yhteisön jäseneksi mieltäminen lapsensa päivähoidossa ei välttämättä ole itsestäänselvyys. Tutkimuksessammekin tuli esille, että jotkut työntekijät eivät miellä yhteistyötä vanhempien kanssa osaksi työnkuvaansa. Päinvastoin he katsovat, että siihen käytetty aika on pois perustehtävästä, lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja ohjauksesta. Vanhempien ja päivähoitohenkilökunnan välisestä yhteistyöstä näyttää myös vallitsevan alan asiantuntijoiden välillä erimielisyyttä. Suomessa on 2000-luvulla rummutettu voimakkaasti ”Kasvatuskumppanuus” – ideologian puolesta. Päivähoidon henkilökuntaa on koulutettu omaksumaan uudenlainen tasavertaisuuteen perustuva kumppanuusajattelua yhteistyössä vanhempien kanssa. Kekkosen (2012, 12) mukaan kasvatuskumppanuuden perusajatus on ammattihenkilöiden ja vanhempien välinen dialoginen vuorovaikutus, joka perustuu kuunteluun, kunnioitukseen ja luottamukseen.

Kalliala (2012, 92 -94) ei taas lämpene ollenkaan kasvatuskumppanuusajattelulle. Hänen mukaansa kasvatuskumppanuus on jo käsitteenä hankala. Yleensä kumppanuussuhteet perustuvat vapaaehtoisuuteen ja omaan valintaan. Päivähoidossa vanhemmat ja työntekijät eivät voi valita toisiaan. Kallialan mielestä kasvatuskumppanuuden vaatimus tasavertaisuudesta on lähtökohtaisesti epärealistinen, jolla pyritään peittämään vallitsevat valtasuhteet. Hänen mielestään kyse on kuitenkin pohjimmiltaan viranomais–asiakassuhteesta, jossa työntekijän tulee käyttää kasvatustilan ammattilaisena valtaansa vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. Kallialan mukaan myöskään vanhempia ei kiinnosta kumppanuus henkilökunnan kanssa, he ovat tyytyväisiä, kun heidän lapsensa saavat ”varhaiskasvatuksellisessa instituutiossa” oppia ja iloa. Vanhemmat saavat päättää yhteistyön laajuudesta ja määrästä lapsensa hoitopaikan kanssa. Työntekijöiden tulee hyväksyä vanhempien tekemään valintaa osallistumisensa asteesta. Tärkeää on kuitenkin se, että työntekijät tarjoavat erilaisia osallistumisen mahdollisuuksia.

Uuden varhaiskasvatustilan odottelu ja sen ympärillä vellova alan asiantuntijoiden kiistelyt heijastuu varmasti myös päivähoidon kenttätöihin. Yhtäläillä siellä työntekijöiden mielipiteen eroavat toisistaan ja selvän yhteisen linjan löytäminen on haastavaa. Näiden kiistojen keskellä vanhempien osallisuuden huomiointi jää helposti sivuosaan. Lainsäädännön (L 19.1.1973/36 § 2a) mukaan päivähoidon tulee tukea lasten koteja heidän kasvatustehtävässään ja edistää lapsen tasapainoista kehitystä yhdessä kotien

kanssa. Asiantuntijajoukossa on vähemmän kuulunut lasten vanhempien ääntä, mitkä ovat heidän toiveensa ja odotuksensa? Kysehän on kuitenkin heidän lapsistaan.

Katsottiinpa päivähoitoa miltä kantilta tahansa, itsestään selvää tulisi olla, että päämääränä on auttaa lasta kasvamaan ja kehittymään tasapainoiseksi yksilöksi. Sanomatakin on selvää, että lapsen kannalta on ongelmallista, jos hänen kasvupiiriensä kasvatuseriaatteet eroavat voimakkaasti toisistaan. Lapsen on vaikea elää arvoristiriidassa, jossa hän aistii aikuisten keskinäisen luottamuspulan. Karilan (2006, 91) mukaan vanhempien ja päiväkodin henkilöstön tulisi pyrkiä luomaan lapselle ehyt kasvuympäristö, jossa he pyrkivät kasvattamaan lasta samansuuntaisesti. Jotta voidaan toimia samansuuntaisesti, tarvitaan kasvatusero-vaikutusta vanhempien ja henkilöstön välille. Toimivan vuorovaikutussuhteen myötä sekä vanhempien että päivähoito-ammattilaisten näkökulmat lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta avartuvat ja tukevat toisiaan. Samansuuntaisen kasvatuksen onnistumisen ehtona on vanhempien osallisuuden lisääminen päivähoitossa.

Samansuuntaisuus kasvatuksessa ei tietenkään tarkoita sitä, vanhempien ja henkilöstön pitää olla kaikista asioista yhtä mieltä. Kasvatuskumppanuuteen kuuluu tasavertainen vuorovaikutus eli dialogi, jossa voidaan olla eri mieltä, suorapuheisia ja rehellisiä. Tärkeää on hyvän keskusteluilmapiirin luominen, joka mahdollistaa erilaisista mielipiteistä huolimatta yhteisten tavoitteiden asettamisen sekä yhteisöllisyyden kokemuksen, tunteen siitä, että tätä tehdään yhdessä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38–40.)

Vanhempien vähäinen osallistuminen yhteistyöhön tai työntekijöiden järjestämiin tilaisuuksiin aiheuttaa ihmetystä päivähoito-työntekijöissä. Toisinaan se voidaan tulkita myös vanhempien välinpitämättömyydeksi lastaan kohtaan. Perheen arki ja sen sujuvuus sanelee paljolti vanhempien aktiivisuutta yhteistyössä. Työntekijöiden tulisi-kin olla tietoinen vanhempien työn vaikutuksista perheen elämään ja sitä kautta etsiä sopivia yhteistyön muotoja perheen tilanteen mukaan. Vanhempien osallisuuteen vaikuttaa halukkuuden lisäksi myös mahdollisuudet ja jaksaminen. (Koivunen 2013, 154–155).

Perheen arki määrittelee paljon vanhempien aktiivisuutta ja osallistumista yhteistyöhön päivähoito-työntekijöiden kanssa. Vuorohoidon työntekijöiden tulisi tunnistaa vanhempien hetkinen elämäntilanne ja voimavarat. Työntekijöiden vaihtuvuus on este kasva-

tuskumppanuuden syventymiselle, vanhempien osallisuuden kokemuksille sekä yhteisöllisyydelle. Tutkimuksemme mukaan vuorohoidossa kasvatuskumppanuuden mukainen dialogisuus tuntui olevan melko kaukana. Onko vuorohoidon realiteettien myötä mahdollisuuksia vanhempien yhteisöllisyyden kokemuksille lapsensa hoitopaikassa?

Tutkimuksessamme havaitsimme, kuinka vuorohoitopäiväkodeissa avoimen keskustelun sijaan saattoi vallita eräänlainen arvailujen ja olettamusten ilmapiiri. Kekkonen on väitöskirjassaan (2012, 148 -150) tarkastellut millaisia puhetapoja käyttäen varhaiskasvatuksen ammattilaiset rakentavat kasvatuskumppanuuden merkityksiä. Hän tuo esille, kuinka suomalaisessa varhaiskasvatuspalvelussa vallitsee ei-neuvotteleva ja monologinen toimintakulttuuri. Päivähoidon henkilökunnasta tulee helposti ”puolesta tietäjiä”, joilla on vastaansanomaton tieto ja asiantuntemus suhteessa perheisiin. Toisaalta taas voi olla vastassa voimakas perhe, joka ottaa omasta puolestaan tietäjän roolin ja sanelee omat ehtonsa yhteistyöhön.

Kasvatuskumppanuuden perustana on henkilökunnan ja vanhempien jaettu asiantuntemus. Kummatkin ovat asiantuntijoita omista lähtökohdistaan, vanhemmilla on lapsensa tuntemus ja henkilökunnalla ammatillinen asiantuntemus. Vanhempien asiantuntijuuden tunnustaminen omaa lastaan koskevien asioiden asiantuntijana ei tarkoita, että henkilökunnan asiantuntemus katoaisi tai se pyrittäisiin häivyttämään. Tärkeää on se, millä tavalla työntekijä tuo oman osaamisensa, tietonsa, taitonsa ja ymmärryksensä vanhempien ja lasten käyttöön. (Lämsä, 2013, 58).

Jos henkilökunnan ja vanhemman välinen suhde ei perustu avoimuuteen ja luottamukseen, on puolin ja toisin vaikeampi ottaa puheeksi pieniäkin mieltä askarruttavia asioita. Sekä vanhempi että työntekijä saattavat arastella ongelman esille ottamista peläten, että hänet leimataan epäonnistuneeksi kasvatustehtävässään tai sitten saatetaan pelätä, että toinen osapuoli loukkaantuu asian esiin ottamisesta. On hyvä muistaa, että eri osapuolten näkemykset asioista ei välttämättä ole yhteneviä. Hyvään kasvatuskumppanuuteenhan kuuluu, että on lupa olla eri mieltä ja ajatuksensa saa tuoda yhteiseen keskusteluun. Oleellista on se, miten asioista puhutaan, ongelma- vai ratkaisukeskeisesti. Uhkiin ja ongelmiin keskittyvä ongelmakehitys – aina, taas, ei ikinä – herkästi vain vahvistaa ongelmia. Henkilökunnan puolelta tuleva ongelmakehitys lähentymistä saa herkästi vanhemman puolustuskannalle ja silloin keskustelun rakentavuus katoaa.

Huomattavasti helpommin päästään yhteisen näkemyksen muodostamiseen tilanteessa, jossa työntekijä käyttää ratkaisukeskeistä lähestymistapaa ja pyytää vanhempien apua tilanteen ratkaisuun. (Lämsä & Karhuniemi 2013, 164–166.) Onnistuneeseen kasvatuskumppanuuteen kuuluu myös vaikeiden asioiden käsittely vanhempien ja työntekijöiden välillä. (Keyes 2002, 177 -191).

Vanhemmat pitivät tärkeänä ns. omahoitajasysteemiä, mutta työntekijät eivät katso-neet sen toimivan vuoropäivähoidossa. Käytännössä lapselle mahdollisesti nimetty omahoitaja on kuitenkin harvoin paikalla samaan aikaan lapsen kanssa. Lasta saattaa olla vastaanottamassa ja luovuttamassa monta eri työntekijää hoitoviikon aikana. Kasvatuskumppanuuden solmiminen ja ylläpitäminen on haasteellista, jos vastassa on usein eri ihminen. Aloituskeskustelussa on hyvä sopia yhteisistä käytännöistä sujuvan arjen takaamiseksi. Käytännössä omahoitaja on perheen parissa lähinnä aloitusvai-heessa ja kasvatuskeskusteluissa. Päivittäinen yhteistyö ei toteudu omahoitajuudessa. Tärkeitä ovat juuri arjen jokapäiväiset kohtaamiset, joissa tutustutaan puolin ja toisin ja luodaan yhteistyön kulttuuria.

Vuorohoidon erityispiirteet tulisikin kertoa perheille jo palvelutarpeen kartoitusvai-heessa ja ennen vuorohoidon aloittamista. Kallandin (2011, 170) mukaan ympärivuorokautiset päiväkodit tukevat vanhempien mahdollisuutta olla töissä eikä vuorohoito ole lapsen edun mukaista. Vuorohoito ei myöskään palvele lapsen tarpeita. Kalland sanookin, että vuorohoidon tulisi kuulua lastensuojelun avohuollon toimenpiteeksi eikä varhaiskasvatukseksi. Olisiko tässä kehittämistä? Voisiko vuorohoitoa kehittääkin enemmän lastensuojelupuolelta tutun perhekotimallin mukaiseksi?

Yleisissä kasvatuskeskusteluissa puhutaan tänä päivänä paljon vanhemmuuden hukassa olosta ja vanhempien kasvatusvastuusta luistamisesta. Päivitellään kuinka vanhemmat sysäävät kasvatusvastuunsa yhteiskunnalle. Samanaikaisesti kasvatusta ollaan ”tieteistämässä”, uutta tutkimusta lasten kehityksestä ja kasvatuksesta tulee tiuhaan ja se ei välttämättä ole aina samansuuntaista. Onko siis ihme, jos tavallinen kansalainen kokee itsensä osaamattomaksi ja tietämättömäksi kaiken tietotulvan keskellä. Toisaalta kuitenkin sanotaan, että vanhemmuus voi paremmin kuin koskaan aikaisemmin. Isät ovat mukana lastensa kasvatuksessa enemmän kuin ennen ja väkivallan käyttö kasvatuksessa on vähentynyt. (Rimpeläinen 2013, 19).

Jotta päästäisiin kohti yhteistä keskustelua ja aitoa yhdessä tekemistä, tarvitaan koulu- tusta, avointa dialogia, aikaa ja resursseja varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden, van- hempien ja lasten yhteistyön lujittamiseksi. Lähtökohtana on toisen osapuolen kunnioittaminen ja arvostaminen. Tavoitteena on aito yhteisöllisyys, johon kuuluu kaikkien tasavertainen asema ja äänen kuuluminen niin yhteiskunnallisissa keskusteluissa kuin kasvatusyhteisöissäkin. Tärkeää on samalla muistaa, että jokaisen yksityisyydelle pitää myös antaa tilaa. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 233).

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset, perheisiin kohdistuvat paineet ja muuttuvat perherakenteet vaativat perheiltä paljon. Päivähoidon ammattilaisten tulisi osata tunnistaa nämä haasteet ja vastata niihin sekä sisällyttää perhekeskeisyys ajatteluunsa. Kasvatuskumppanuuden mukaisessa dialogissa päivähoidon työntekijät ja perheet voivat vahvistaa toisiaan. Vanhempia tulee tukea laadukkaaseen yhteistyöhön ja etsiä erilaisia tapoja vanhempien osallisuuden toteuttamiseen. Lisäksi olisi arvioitava, mikä yhteistyömalli sopii kullekin perheelle ja miten perhe pystyy osallistumaan. (Knopf & Swick 2008, 419 -421).

Vanhempien kanssa toteutunutta yhteistyötä voidaan arvioida määrällisesti esim. kes- kustelujen, vanhempainiltojen ja erilaisten juhlien lukumäärällä. Oleellista on arvioida tehdyn yhteistyön laatua mm. miten yhteiset tavoitteet, joista on sovittu aloituskeskus- teluissa ja Vasu -keskusteluissa, ovat löytyneet ja miten ne ovat toteutuneet. Vanhem- pien kanssa tehtävää yhteistyötä arvioitaessa on otettava huomioon vanhempien erilai- suus ja erilaiset yhteistyötarpeet. Toiset haluavat jatkuvaa säännöllistä yhteistyötä, toisille taas riittää vähäisempi yhteistyö. Työntekijöiden tulee kunnioittaa vanhempien oikeutta toimia omalla tavallaan. Lapsen päivähoito historian aikana voi olla erilaisia yhteistyönvaiheita esim. tutustuminen, aloitus, toiminta ja päätös, joiden aikana myös yhteistyön määrä saattaa vaihdella. Vanhemmilta voi pyytää palautetta yhteistyöstä joko sanallisena tai kirjallisena. Avointen kysymysten kautta vanhemman oma koke- mus tulee mahdollisimman hyvin esiin. Suljettuun kysymykseen voi vanhempi vastata joko kyllä tai ei, mutta avoimeen kysymykseen vanhemmalla on oma näkemys ja omaan ajatteluun perustuva vastaus. Esimerkki suljetusta kysymyksestä: Oletko tyy- tyväinen yhteistyöhömme? ja avoimesta kysymyksestä: Miten yhteistyömme on toi- minut? (Koivunen & Lehtinen 2015, 114 -116).

7.4 Jatkotutkimusaiheet

Perheet 24/7-hankkeessa on tehty jo jonkin verran opinnäytetöitä ja näin on saatu ajankohtaista tutkimustietoa vuorohoidosta, joka tähän mennessä on ollut melko tutkimaton alue. Saadun tiedon pohjalta on mahdollista kehittää toimivia yhteistyökäytänteitä vanhempien ja vuorohoidon väliseen yhteistyöhön. Vanhempien ääni tulisi kuulua tähänastista enemmän mm. varhaiskasvatuslain valmistelussa ja vuorohoidon linjauksia tehtäessä. Vuoropäiväkotien johtajienhan mielipidettä vuorohoidon järjestämisestä kysyttiin varhaiskasvatuslain luonnosvaiheessa.

Tulevaisuus näyttää, millaisia digitaalisia yhteistyövälineitä kehitetään vanhempien ja työntekijöiden väliseen viestintään nykyisen tekstiviesti ja sähköpostiviestinnän lisäksi. Vaikka sähköinen viestintä kehittyy ja monipuolistuu, tärkeimpänä yhteistyönä säilynee kasvokkain tapahtuva viestintä. Ilmoitusluontoiset asiat ja erilaiset tiedotteet soveltuvat hyvin sähköisen viestinnän alueeseen, mutta lapsen ja perheen asioista keskustelut tulee säilyttää edelleen suullisen viestinnän saralla. Mielenkiintoista olisi siis tutkia, miten yhteistyö kehittyy sähköisen viestinnän saadessa yhä enemmän jalansijaa sekä päivähoitossa että yleensäkin arjessamme.

Jatkotutkimuksen aiheena kiinnostaisi myös tutustua tarkemmin päivähoiton työntekijöiden asenteisiin vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön suhteen. Ovatko sanat ja teot yhtenevät? Valitettavan usein arvioidaan toteutuneiden Vasu-keskustelujen määrää, muttei kiinnitetä huomiota keskustelujen laatuun. Samoin kiinnostaisi tietää, mitä vaikuttaisi vanhempien yhteistyöhalukkuuteen, jos heille tehtäisiin opas tms. heidän mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa päivähoitoon.

Erityisesti päivähoidon kentällä odotetaan uutta varhaiskasvatuslakia, jotta epävarmuustekijät poistuisivat. Harmi, että vuoroahoito ei näytä saavan erillistä huomiota uudessa laissa. Nähtäväksi jää, saammeko tulevaisuudessa uuden lain mukaiset varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden laadinnassa sekä kunta- että yksikötasolla käytävissä arvokeskustelussa ovat myös vanhemmat edustettuina. Miten vanhempien näkemykset huomioidaan näissä suunnitelmissa? Miten toteutuukaan uusien varhaiskasvatussuunnitelmien kautta uudenlaisen moniarvoisen yhteiskasvatuskulttuurin luominen? Miten huomioidaan erilaiset perheet ja muuttuvat perhekuviot?

Vuorohoidossa työskentelee hyvin erilaisen koulutustaustan omaavia henkilöitä. Varhaiskasvatuksen kehittämisen ohella henkilökunnan koulutuksen ajantasaistaminen vastaamaan tämän päivän vaatimukseen on myös yksi tärkeimmistä jatkotutkimusaiheista. Usea haastatelluista mainitsi osallistuneensa kasvatuskumppanuuskoulutukseen. Entä työntekijöiden vuorovaikutustaidot, onko tarvetta lisäkoulutukselle? Esimerkiksi lastentarhanopettajakoulutuksessa on kiinnitetty vasta viime aikoina huomiota opiskelijoiden vuorovaikutustaitoihin. Vaikuttaako koulutus yleensä yhteistyöhön vai onko yhteistyön sujuminen enemmän kiinni persoonasta? Tullaanko tulevaisuudessa räätälöimään vuorohoidon työntekijöille omaa koulutusta/perehdyttämispakettia, jossa huomioidaan vuorohoidon asettamat erityishaasteet yhteistyölle ja kasvatuskumppanuudelle?

LÄHTEET

Aho, M. & Viljakainen, A. 2013. Vanhempien käsitys lastensa sosioemotionaalisesta hyvinvoinnista ja yhteistyöstä vuorohoidon kanssa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 1.1.2015.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69227/Aho%20Matleena%20Viljakainen%20Anniina.pdf?sequence=1>

Airaksinen, U. 2013. Vanhempien osallisuus ja verkostoituminen kodin ja koulun yhteistyössä. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 8.3.2015.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40644/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201301031006.pdf?sequence=1>

Alasuutari, M. 2006. Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Kasvatusvuorovaikutus. Toim. Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A., Rasku - Puttonen, H. Vaajakoski: Gummerus, 70- 90.

Alasuutari, M. 2012. ”Jos joku lyö mua, sitten alan itkeä” Lapsen puhe päiväkodin työntekijän ja vanhemman keskustelun kohteena. Teoksessa Lapset ja nuoret instituutioiden kehityksissä. Nuorten elinolot – vuosikirja 2012. Toim. Pekkarinen, E., Vehkalahti, K., Myllyniemi, S. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisu 131. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Valtion nuorisosiain neuvottelukunta. 103 – 115.

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 2002. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.

A16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta. Viitattu 18.1.2014. Valtion lainsäädäntöpankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>, ajantasainen lainsäädäntö.

Christenson, S.L. 2004. The family-school partnership: An opportunity to promote competence of all students. School Psychology Review, 83-104

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Määräykset ja ohjeet 2010:27. Tampere: Opetushallitus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Forsman, H. 2010. On joku paikka mihin turvautua. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.1.2015.

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22059/kasvatuskumppanuus.pdf?sequence=1>

Haapamäki, J. 2000a. Näkökulmia päivähoiton yhteisöllisyyteen. Teoksessa Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. J. Haapamäki, K. Kaipio, I. Uusitalo & M. Kuoksa. Kustannusosakeyhtiö. Helsinki: Tammi, 14 - 25.

Haapamäki, J. 2000b. Yhteisön merkitys päivähoitossa. Teoksessa Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. J. Haapamäki, K. Kaipio, I. Uusitalo & M. Kuoksa. Kustannusosakeyhtiö. Helsinki: Tammi, 26 – 32.

HE 341/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoitolain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 25.3.2015. Esitys säädöstietopankki Finlexissä. [Http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140341](http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140341).

Hirsijärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Iso-Kuusela, M. 2008. Vanhempien ja päiväkodin ammattilaisten välinen yhteistyö – Yhteen hiileen puhaltamista vai vain kaunis ajatus? Pro gradu tutkielma. Varhaiskasvatuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 8.3.2015.

[/jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19422/URN_NBN_fi_jyu-200812206014.pdf?sequen](http://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19422/URN_NBN_fi_jyu-200812206014.pdf?sequen)

Jyväskylän kaupunki 2012. Lasten päivähoitopalvelujen asiakasraati. Muistio 4.12.2012. Viitattu 31.1.2014. <http://jkl.fi/paivahoito/asiakasraati/muistiot>

Jyväskylän kaupunki 2013. Jyväskylän vuorohoito. Viitattu 5.2.2015. <http://www.jyvaskyla.fi/paivahoito/vuorohoito>

Järvi, S. 2006. Varhaiskasvatus osallisuuden näkökulmasta. Teoksessa Vanhemmat osallisina – Käsitteistöä ja menetelmän kehittelyä. Toim. P. Pukari. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 10.12.2013 http://www.sosiaalikollega.fi/poske/julkaisut/tyopaperit-ja-muut_julkaisut/Vanhemmatosallisina.pdf

Kaipio, K. 2000. Mitä yhteisöllisyys on? Teoksessa Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis – ja kasvatusyhteisönä. J. Haapamäki, K. Kaipio, I. Uusitalo & M. Kuoksa. Kustannusosakeyhtiö. Helsinki: Tammi, 11 - 12.

Kalland, M. 2011. Päivähoito kiintymyssuhdeteorian valossa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY pro Oy, 147-171.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Tallina: Gaudeamus.

Karhuniemi, T. 2013a. Yhteistyön muodot ja viestinnän välineet. Teoksessa Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Toim. Lämsä, A-L. Juva: PS – kustannus, 105 – 133.

Karhuniemi, T. 2013b. Kodin ja koulun välinen viestintä. Teoksessa Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Toim. Lämsä, A-L. Juva: PS-kustannus, 71– 93.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Kasvatusvuorovaikutus. Toim. Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A., Rasku - Puttonen, H. Vaajakoski: Gummerus, 91 – 108.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus - ja kehittämiskeskus. Oppaita 63. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino.

Kaskela, M. & Kronqvist, E-L. 2008. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Stakes. Gummeruksen kirjapaino.

Kaukoluoto, E. 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Käyttäytymistieteiden laitos. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 231.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Väitöskirja. Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos. Tutkimus 72/2012.

Keyes, C., R. 2002. A way of thinking about parent/teacher partnerships for teachers. *International Journal on Early Years Education*. 10, 177 – 191.

Knopf, H. & Swick, K. 2008. Using Our Understanding of Families to Strengthen Family Involvement. *Early Childhood Educational Journal* 35, 419-427.

Kohti varhaiskasvatustalakeia. 2014. Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:11. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Koulutuspolitiikan osasto. Viitattu 1.1.2015 ja 5.2.2015.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr11.pdf?language=fi>

Kohvakka, S. 2007. Päiväkotiyhteisö varhaiskasvatussuunnitelman kehittäjänä. Viitattu 31.1.2014.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18218/URN_NBN_fi_jyu-2007695.pdf?sequence=1

Koivunen, P-L. 2013. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Toinen painos. Juva: PS-kustannus.

Koivunen P. & Lehtinen T. 2015. Kasvu kiikarissa - Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Juva: PS-kustannus.

Kuula, 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uud.p. Tampere: Vastapaino.

L19.1.1973/36. Laki lasten päivähoitosta. Viitattu 18.1.2014. Valtion lainsäädäntöpankki Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>, ajantasainen lainsäädäntö.

Lasten päivähoito 2010. Kuntakyselyn osaraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.12.2013. www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011Tr37_11.pdf

Perheet 24/7 2012. Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7- taloudessa . Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkimushanke Perheet 24/7. Viitattu 19.10.2013. <http://www.jamk.fi/fi/Tutkimus-ja-kehitys/projektit/Perheet-24/Etusivu/>

Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2004. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.

Luttinen, H. 2010 Kasvatuskumppanuuden merkitykset kunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tampereen yliopisto. Ammatillinen lisensiaatintyö. Viitattu 31.1.2014. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/76548/lisuri00124.pdf?sequence=1>

Lämsä, A-L. 2013. Mistä kasvatuskumppanuudessa on kyse? Teoksessa Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Toim. Lämsä, A-L. Juva: PS – kustannus, 49 – 67.

Lämsä, A-L.& Karhuniemi, T. 2013. Haastavan vanhemman kohtaaminen. Teoksessa Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Toim. Lämsä, A-L. Juva: PS –kustannus, 163 – 180.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-kustannus.

Nivala, Elina 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa – Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Väitöskirjatutkimus. Snellman-instituutin A-Sarja 24/2008. Jyväskylä: Snellman-instituutti.

Nummenmaa, A R. 2011. Ammatillisen keskustelun olemus. Teoksessa Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Toim. A. R. Nummenmaa, K. Karila. Helsinki: WSOY pro Oy, 22–38.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. OKM- kysely: Varhaiskasvatukseen ollaan tyytyväisiä -henkilöstön määrän riittävyys ja lapsiryhmien koko huolettavat. Viitattu 4.2.2014.

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2014/02/varhaiskasvatus.html?lang=fi>

Perheet 24/7 hanke. Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7 taloudessa (2011–2014). Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkimushanke Perheet 24/7. Viitattu 18.1.2014. <http://www.jamk.fi/tutkimus/projekteja/perheet24>

Pukari, P. 2006. Vanhempien osallisuuden vahvistaminen – raportti pilottihankkeesta. Teoksessa Vanhemmat osallisina – Käsitteistöä ja menetelmän kehittelyä. Toim. P. Pukari. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 10.12.2013. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/tyopaperit-ja-muut_julkaisut/Vanhemmatosallisina.pdf

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat. Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Toim. T. Era. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156, 12 – 34.

Rimpelä, M. 2013. Kasvatuskaaksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Toim. Lämsä, A-L. Juva: PS – kustannus, 17– 47.

Rönkä, A., Kinnunen, U. & Sallinen, M. 2005. Lapset, vanhempien työ ja perheen arki. Teoksessa U. Kinnunen, T. Feldt & S. Mauno (toim.) Työ leipälajina. Työ- ja organisaatiopsykologian perusreseptit. Jyväskylä: PS -kustannus, 287-309.

Saastamoinen, M. (2009) Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Yhteisöllisyys liikkeessä. Toim. Filander, K. & Vanhalakka-Ruoho, M. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura: Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 33-66.

STM 2005:4 Sosiaali- ja terveysministeriö. Perhe- hanke. Perhepalvelujen kumppanuusohjelma. Viitattu 19.1.2014.

[http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3823.pdf&title=Perhe hanke Perhepalvelujen kumppanuusohjelma fi.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3823.pdf&title=Perhe+hanke+Perhepalvelujen+kumppanuusohjelma+fi.pdf)

STM 2002:9. Sosiaali- ja terveysministeriö. Valtionviraston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Viitattu 5.2.2014.

<https://www.thl.fi/documents/470564/817072/Valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+2002+julkaisuja+9.pdf/5ff2058c-3066-47ad-b25f-ada314a873c7>

Shpancer, N. 2002. The home day care link: Mapping children's new world order. Early Childhood Research Quarterly 17, 374 – 392.

THL. Raportti 36/2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Viitattu 31.1.2014.

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/27f8cf8eb-8fa8-402a-b3a0-e26dd8a7ba6d>

THL 2013. Yhteisöllisyys. Kasvunkumppanit lasten hyvinvointia vahtimassa. Viitattu 18.1.2014.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanitfi/tyon/periaatteet/yhteisollisyys

Tiilikka, A. 2005. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Viitattu 20.1.2014.

<http://herkules.oulu.fi/isbn9514276280/isbn9514276280.pdf>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki 2013.

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut

Varhaiskasvatuksen työryhmä muistio 1999, 36.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Toinen painos. Saarijärvi: Stakes.

Veijonen, H. 2013. ”Hellyydel ei ketään pilata!": Työntekijän hyvät kasvatusvuoro-vaikutuskäytännöt tukemassa lapsen hyvinvointia vuorohoidossa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma (YAMK). Viitattu 18.1.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013121821736>

Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara - Hämäläinen, M. & Purola, K. 2011. ”Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä – mitä se lopulta tarkoittaa?”. Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca. Työpapereita 2011:2. Viitattu 21.1.2014.

http://www.socca.fi/files/1618/Lasten_vanhempien_ja_henkilokunnan_osallisuus_paa_kaupunkiseudun_paivakodeissa_2011.pdf

Vuorohoidon työryhmä. 1999. Vuorohoito lasten päivähoidossa. Helsingin kaupunki. Sosiaaliviraston julkaisusarja A1/1999. Helsinki.

Yle 2015. Aina vain ikäviä uutisia päiväkodista? Kokeile uutta keskustelutapaa. Yle-nettitutkimus. Viitattu 7.2.2015.

http://yle.fi/uutiset/aina_vain_ikavia_uutisia_paivakodista_kokeile_uutta_keskustelutapaa/7786763